

ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิมพ์ถวายเป็นมุทิตาสักการะ
แด่

พระเถรานุเถระผู้มีอุปการคุณ
พระเจ้าหน้าที่ พระนิสิตเก่า มจร
ในวโรกาสที่ได้รับพระราชทาน
เลื่อนปรับวุฒิและแต่งตั้งสมณศักดิ์
เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา
๕ ธันวาคม ๒๕๔๑

ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต

ISBN 974-575-431-5

พิมพ์ครั้งที่ ๑ - มิถุนายน ๒๕๔๑ จำนวน ๔,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ - กันยายน ๒๕๔๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ - ธันวาคม ๒๕๔๑

● มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์มุทิตาสักการะ พระเถรานุเถระผู้มีอุปการคุณ พระเจ้าหน้าที่ พระนิสิตเก่า มจร ในวโรกาสที่ได้รับพระราชทานเลื่อนปรับวุฒิและแต่งตั้งสมณศักดิ์ เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๑

จำนวน ๑๔,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๑-๑๗ ถ.มหาราช ท่าพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๑-๘๘๙๒, ๒๒๔-๘๒๑๔, ๖๒๓-๖๔๑๗
โทรสาร ๖๒๓-๖๔๑๗

คำปรารภ

ในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนม-พรรษาของสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๑ นี้ มีพระเถรานุเถระผู้มีอุปการคุณต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหาร และศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัย ได้รับพระราชทานเลื่อนปรับวุฒิและแต่งตั้งสมณศักดิ์ มีรายนามดังต่อไปนี้

พระราชาคณะชั้นเทพ ชั้นราช และชั้นสามัญ

๑. พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ และเจ้าคณะภาค ๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ **พระธรรมธีรราชมหามุนี คัมภีรญาณวิมล โสภณธรรมานุสิฐ ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

๒. พระราชปริยัติเมธี (ประกอบ ธมฺมเสฏฺโจ) วัดชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วย

เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม และเจ้าคณะภาค ๑๓ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ **พระเทพเวที ศรีธรรมสาธก ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

๓. พระพุทธิรังษี (สุธีร์ กิตฺติภทฺโท) วัดโสธรวราราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม และเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ **พระราชมงคลวุฒาจารย์ ไพศาลคณานุกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

๔. พระมหาอุทัย อุทโย ป.ธ.๙ วัดพระพิเรนทร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ และเจ้าคณะเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระปิฎกโกศล**

๕. พระมหาโสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ.๙ วัดหัวลำโพง เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหัวลำโพง ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระศรีวชิรโมลี**

๖. พระครูศรีปัญญาภรณ์ (วิสิษฐ์ อธิปญฺโญ) วัดจอมไตร อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เจ้าอาวาส

วัดจอมไตร และเจ้าคณะจังหวัดตรัง ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระสิทธิธรรมคณี**

๗. พระครูอาวุธบุรารักษ์ (บริสุทธิ์ ขนฺติโก) วัดห้วยโต้ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เจ้าอาวาสวัดห้วยโต้ และเจ้าคณะจังหวัดกระบี่ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระปัญญาวุธธรรมคณี**

๘. พระครูประจักษ์สารธรรม (เสนอ สิริปญฺโญ) วัดตโปทาราม อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เจ้าอาวาสวัดตโปทาราม และเจ้าคณะจังหวัดระนอง ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระรณังคธรรมคณี**

พระเถระเจ้าหน้าที่ผู้บริหารและพระคณาจารย์มหาวิทยาลัยที่ได้รับพระราชทานเลื่อนปรับวุฒิและแต่งตั้งสมณศักดิ์

๙. พระเทพปริยัติโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) วัดพิชยญาติการาม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร เจ้าอาวาสวัดพิชยญาติการาม เจ้าคณะภาค ๑๕ และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ **พระธรรมโมลี ศรีปริยัติโยดม วิกรมธรรมธารี ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

๑๐. พระสุนทรพุทธิธาดา (สังวาลย์ พฺรหฺมวณฺโณ) วัดศรีโสดา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าอาวาสวัดศรีโสดา เจ้าคณะอำเภอสันป่าตอง-แม่วาง และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ **พระราชวิมลเมธี ศรีปริยัติกิจจาทร มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

๑๑. พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ) วัดมหาพฤฒาราม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒาราม และรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระสุธีวรญาณ

๑๒. พระมหาบุญชิต ญาณสํวโร ป.ธ.๙ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และรองผู้อำนวยการสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-

ราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระศรีวรญาณ วิ.

๑๓. พระครูประสาทสังวรกิจ (วิฑูรย์ ปาสาทิโก) วัดปทุมคงคา เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา และอาจารย์คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ

๑๔. พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลฺยาณธมฺโม) วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชสิทธาราม และอาจารย์คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ

๑๕. พระครูวิจิตรธรรมโชติ (สามารถ โชติธมฺโม) วัดคฤหบดี เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดคฤหบดี และรองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ

๑๖. พระครูมงคลเขมคุณ (บุญเลิศ เขมจาโร) วัดศรีสุมังคล์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เจ้าอาวาสวัดศรีสุมังคล์ เจ้าคณะอำเภอเมือง และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ได้รับพระราชทานปรับวุฒิสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะ**อำเภอชั้นพิเศษ**

๑๗. พระครูปริยัติสารเวที (อาณัติ กลฺยาณเมธี) วัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับพระราชทาน เลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาส **พระอารามหลวงชั้นพิเศษ**

๑๘. พระครูศรีปริยัติสุนทร (หนูปั่น ญาณกิตฺติ) วัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เจ้าอาวาสวัดท่าพระหงษ์เทศประดิษฐ์ และอาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับพระราชทานปรับวุฒิสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรเทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาส**พระอารามหลวงชั้นพิเศษ**

พระเถระผู้สำเร็จการศึกษาเป็นพุทธศาสตรบัณฑิต ที่ได้รับพระราชทานเลื่อนปรับวุฒิ และแต่งตั้งสมณศักดิ์

๑๙. พระครูธรรมกิจจานุรักษ์ (สำรวย ยสวฑฺฒโน) วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม และพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ

๒๐. พระครูปริยัติวราภิรักษ์ (วรวิทย์ วรวิชฺโช) วัดหนองอีบุตร อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าอาวาสวัดหนองอีบุตร เจ้าคณะอำเภอห้วยผึ้ง และพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานปรับวุฒิสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะอำเภอชั้นเอก

๒๑. พระมหาจันทร์ โฆสกิตฺติโก วัดเขาล้อ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ รองเจ้าอาวาสวัดเขาล้อ และพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรรองเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ที่ พระครูนิเทศปริยัติกิจ

๒๒. พระมหาอานนท์ สิรินนฺโท วัดหนองโว้ง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย เจ้าอาวาสวัดหนองโว้ง และพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ที่ **พระครูสิริปริยัตยาทร**

๒๓. พระมหาอำนาจ สิทฺธิโก วัดพระธาตุช้างค้ำ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระธาตุช้างค้ำ และพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ที่ **พระครูสุวรรณเจติยานุกูล**

๒๔. พระมหาประเสริฐ อคฺคธมฺโม วัดป่าสันติ-ธรรม อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าคณะตำบลเกษตรวิสัย เขต ๒ และพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นเอก ที่ **พระครูปริยัติธรรมโมภาส**

ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน

เลื่อนปรับวุฒิและแต่งตั้งสมณศักดิ์แก่พระเถรานุเถระผู้มีอุปการคุณต่อมหาวิทยาลัย รวมถึงเจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ และศิษย์เก่าทุกระดับชั้น มหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์หนังสือ "ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต" ของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ป.ธ.๙,พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), M.A., M.Phil., Ph.D. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อถวายเป็นปฏิการะตอบแทนแก่พระเถรานุเถระผู้มีอุปการคุณ พระเจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ และศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัย และเพื่อเป็นธรรมบรรณาการแก่ท่านที่มาร่วมงานแสดงมุทิตาสักการะครั้งนี้ หวังว่าหนังสือเล่มนี้จักอำนวยคุณประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านในยามที่ประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทุกคนประสบปัญหา การถูกออกจากงาน ถูกลดเงินเดือน ค่าครองชีพสูง รายได้ไม่พอกับรายจ่าย จึงก่อให้เกิดความเครียดนานัปการ การได้อ่านหนังสือเล่มนี้เหมือนมีมิตรแท้ในยามวิกฤต แสงแห่งปัญญาของหนังสือเล่มนี้จักเป็นเสมือนประทีปส่องแสงสว่างคอยชี้ทางแนะนำปลุกปลอบใจและจะก่อให้เกิดปัญญาแล้วนำเอาหลักธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ก็จักอำนวยประโยชน์สุขฝ่าฟันวิกฤตเศรษฐกิจให้เป็นโอกาสในครั้งนี้ไปได้

ขออนุโมทนาขอบคุณท่านเจ้าคุณพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ผู้แต่งหนังสือเรื่องนี้ที่ได้อนุญาตให้มหาวิทยาลัยจัดพิมพ์หนังสือ "ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต" มา ณ โอกาสนี้

ขอให้ทุกท่านจงมีความสุข ปราศจากโรคาพาธอุปัทวันตราย จงเจริญด้วยอายุ มีวรรณะผ่องใส มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ งอกงามไพบูลย์ในพระสัทธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดกาลเป็นนิตย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕ ธันวาคม ๒๕๔๑

สารบัญ

ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต ๑
คำมหัศจรรย์ ๒
วงจรธุรกิจ ๕
ทำวิกฤตให้เป็นโอกาส ๑๒
รักษาใจในยามวิกฤต ๑๖
ปลุกปลอบใจด้วยโพชฌงค์ ๗ .... ๑๙
๑. สติสัมโพชฌงค์ ๒๐
๒. ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ ๒๔
๓. วิริยสัมโพชฌงค์ ๒๘
๔. ปีติสัมโพชฌงค์ ๓๑
วิธีควบคุมใจไม่ให้ลืมตัว ๓๗
๕. ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ๓๙
๖. สมาธิสัมโพชฌงค์ ๔๒
๗. อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ๔๘
บทสรุป ๕๑
เชิงอรรถ ๕๔
ภาคผนวก ๕๗
โพชฌังคปริตร ๕๘
คำแปล ๕๙
รายนามผู้ร่วมบริจาคจัดพิมพ์หนังสือ ๖๐

ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต*

****

ขอถวายความเคารพแด่ท่านเจ้าคุณพระศรีธีรวงศ์และท่านพระเถรานุเถระ

ขอเจริญพร ท่านกงสุลใหญ่และท่านสาธุชนชาวนครชิคาโกทุกท่าน

ธรรมที่จะบรรยายต่อไปนี้ บางท่านอาจได้ฟังมาบ้างแล้ว แต่การฟังธรรมในครั้งนี้นับว่าเป็นโอกาสพิเศษเพราะตรงกับวันขึ้นปีใหม่ สิ่งที่เราฟังในโอกาสพิเศษนั้น ถ้าสามารถจดจำจารึกไว้ในจิตใจได้อย่างแม่นยำ วันหนึ่งอาจจะกลายเป็นคำมหัศจรรย์ (magic word) ที่เปลี่ยนแปลงชีวิตของเราได้อย่างไม่น่าเชื่อ อมตพจน์ของพระพุทธเจ้าก็ดี คำคมของนักปราชญ์ก็ดี หรือแม้แต่คำสั่งเสียของผู้มีพระคุณเหล่านี้ที่ผุดขึ้นมาในใจของเราในโอกาสที่เหมาะสมอาจเปลี่ยนแปลงชีวิตของเราได้

---

* ธรรมบรรยายเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ เดิมใช้ชื่อเรื่องว่า "ปรับปี-เปลี่ยนใจ" แสดงที่วัดธัมมาราม นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๑

คำมหัศจรรย์

เพราะฉะนั้น อย่าดูหมิ่นเรื่องที่เรียนที่ฟังมาตั้งแต่เป็นเด็กหรือคำสอนที่ผู้ใหญ่พร่ำกรอกหูจนฝังใจเรามา เมื่อถึงวันนี้คำสอนเหล่านั้นได้กระตุ้นชีวิตของเราทำให้เราต้องเป็นอย่างนี้ทั้งในด้านบวกและด้านลบ ในทำนองเดียวกัน การฟังธรรมไม่ว่าจะโอกาสใดก็ตาม ถ้าเราจดจำเอาไว้ เราก็จะได้ข้อคิดหรือคำมหัศจรรย์ที่จะคอยเตือนจิตสะกิดใจเราให้ปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นตลอดเวลา ยิ่งเก็บธรรมเอาไว้พินิจพิจารณาเสมอ ๆ ไม่ช้าไม่นานก็จะกลายเป็นคำมหัศจรรย์ที่มีผลต่อชีวิตของเราอย่างมาก เพื่อให้เข้าใจเรื่องนี้จะขอเล่าเรื่องหนึ่งให้ฟัง

มีคนกลุ่มหนึ่งในสมัยโบราณที่เรียกกันว่านอร์แมด คือชนเผ่าเร่ร่อนที่เดินทางบนหลังม้าไปเรื่อย ๆ พวกเขานับถือเทพเจ้าประจำเผ่า คืนหนึ่งขณะที่พวกเขากำลังประชุมทำพิธีบูชาเทพเจ้าอยู่นั้น ก็มีลมพัดอื้ออึงมาพร้อมกับมีแสงสว่างเจิดจ้ามาก จากนั้นก็มีเสียงพูดดังก้องออกมา ชนเผ่าเร่ร่อนรู้ทันทีว่าเทพเจ้าประจำเผ่าที่พวกเขาเฝ้ากราบไหว้บูชาได้มาโปรดแล้ว พวกเขาหวังว่าจะได้รับข่าวสารจากสวรรค์ที่มีค่าอย่างยิ่ง

เสียงดังก้องนั้นมีบัญชาว่า "สูเจ้าทั้งหลาย เรามีเรื่องอะไรจะสั่งให้เจ้าทำตาม นั่นคือเมื่อออกเดินทางพรุ่งนี้เช้า หากสูเจ้าพบก้อนกรวดในระหว่างทางจงเก็บใส่กระเป๋าที่ผูกติดกับอานม้าไว้แล้วคืนพรุ่งนี้เจ้าจะทั้งดีใจและเสียใจ" ว่าดังนี้แล้วเสียงนั้นก็เงียบหายไป

ประชาชนที่มาชุมนุมต่างรู้สึกผิดหวัง ต่างบ่นว่าเทพเจ้าน่าจะมีคำแนะนำที่จะทำให้ร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว เทพเจ้ากลับมาสั่งให้เก็บก้อนกรวดซึ่งเป็นงานไร้สาระน่าเบื่อ อย่างไรก็ตาม เมื่อออกเดินทางกันต่อไปในวันรุ่งขึ้น พวกเขาก็เก็บก้อนกรวดอย่างเสียไม่ได้ เมื่อถึงที่พักในค่ำวันนั้นแต่ละคนเปิดกระเป๋าของตนออกมาดูแล้วให้รู้สึกประหลาดใจที่พบว่าก้อนกรวดในกระเป๋าเหล่านั้นกลายเป็นเพชร

พวกเขาดีใจที่ก้อนกรวดกลายเป็นเพชร แต่เสียใจที่เก็บมาน้อยไปหน่อย

วิชาที่ครูอาจารย์สอนเราในโรงเรียนและเรื่องที่เราคิดว่าถูกบังคับให้เรียนในวัยเด็กเป็นเหมือนก้อนกรวด พอเราโตขึ้นจึงเห็นคุณค่าว่าเป็นเพชร หลายคนบอกว่าถ้ารู้อย่างนี้จะตั้งใจเรียนให้มากกว่านี้และเราก็คงจะดีกว่านี้ หลายคนยังรู้สึกเสียใจอยู่จนทุกวันนี้

ดังนั้น เพื่อไม่ให้เสียใจภายหลัง ขอให้ตั้งใจฟังธรรมะที่จะบรรยายต่อไป

อาตมาอยู่วัดเดียวกันกับพระมหาเถระรูปหนึ่งซึ่งมีปฏิปทาการดำเนินชีวิตเรียบง่าย เป็นที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง ท่านเป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันของวัดประยุรวงศาวาส หลวงพ่อเจ้าอาวาสเป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ ติดต่อกันนาน ๔ สมัย เมื่อเริ่มเป็นเจ้าคณะภาค ท่านเป็นพระราชาคณะชั้นเทพ มีราชทินนามว่าพระเทพประสิทธิคุณ ตลอดเวลาที่เป็นเจ้าคณะภาคนานถึง ๑๖ ปีท่านไม่ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เลย ท่านพ้นจากตำแหน่งเจ้าคณะภาคเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยยังเป็นพระเทพประสิทธิคุณอยู่เหมือนเดิม มีคนไปถามท่านว่ารู้สึกเสียใจหรือไม่ที่ไม่ได้รับการส่งเสริมเรื่องสมณศักดิ์ หลวงพ่อตอบว่าท่านไม่รู้สึกอะไรเพราะระลึกถึงพุทธพจน์นี้เป็นคติสอนใจว่า

สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺติ
ไม่ว่าได้รับสุขหรือทุกข์
บัณฑิตไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ[๑]

หลวงพ่อถือพุทธพจน์นี้เป็น magic word หรือคำมหัศจรรย์ที่คอยเตือนใจท่านตลอดเวลา ท่านจึงไม่แสดง

อาการขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่ว่าจะได้ดีหรือตกต่ำ คือจิตของท่านราบเรียบสม่ำเสมอในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าใครจะยกย่องท่านหรือไม่ก็ตาม ท่านยังคงเทศน์สั่งสอนประชาชนต่อไปอย่างมีความสุข และแล้วท่านได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวิสุทธาจารย์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ แม้จะได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์สูงขึ้นอย่างนี้ ท่านก็ยังถือคติว่า *"บัณฑิตไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ"*

ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๐ หลวงพ่อเจ้าอาวาสผู้ไม่มีตำแหน่งทางปกครองอื่นเลยก็ได้รับสถาปนาสมณศักดิ์ขึ้นเป็นรองสมเด็จพระราชาคณะมีราชทินนามว่า **พระพุทธวรญาณ** หลวงพ่อก็ยังวางตัวตามปกติถือคติสอนใจว่า *"บัณฑิตไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ"* คำพูดประโยคนี้เป็นคำมหัศจรรย์ที่ท่านใช้ดำรงชีวิตสมถะสม่ำเสมอในทุกสถานการณ์

วงจรธุรกิจ

เมื่อคืนนี้ได้พูดถึงสภาพเศรษฐกิจในประเทศไทยเราได้เห็นแล้วว่าเศรษฐกิจมีทั้งขาขึ้นและขาลง บางคนพอเศรษฐกิจดีขึ้นก็ดีใจ พอเศรษฐกิจฟุบลงก็เสียใจ ความเจริญและเสื่อมนั้นเป็นธรรมดาของโลก เศรษฐกิจตกต่ำ

เป็นเรื่องธรรมดา ข้อสำคัญเราต้องดูแลใจของเราอย่าให้ตกไปตามเศรษฐกิจ โลกมีลักษณะลุ่ม ๆ ดอน ๆ คือมีขึ้นมีลง พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เราดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอในโลกที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆนี้ เรียกว่าให้มีสมจริยา[๒] แปลว่า การดำเนินชีวิตอย่างราบเรียบสม่ำเสมอ คือปรับใจของเราให้ราบเรียบสงบสุขในทุกสถานการณ์ คำว่าปรับใจนั้นหมายถึงการรักษาระดับใจของเราให้เป็นปกติไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น

เศรษฐกิจของไทยขึ้นและลงไปตามวงจรธุรกิจ นักเศรษฐศาสตร์บอกว่าธุรกิจมีวงจรชีวิตเรียกว่า Business Circle นักเศรษฐศาสตร์อเมริกันชื่อเวสลีย์ มิตเชล (Wesley Mitchell)[๓] เป็นคนแรกที่บัญญัติศัพท์ขึ้นใช้เรียกระยะทั้ง ๔ ของวงจรธุรกิจดังนี้

ระยะที่ ๑ เรียกว่า **เศรษฐกิจเฟื่องฟู** (Prosperity) ประเทศไทยผ่านระยะนี้มาแล้ว ประเทศไทยเคยมีเศรษฐกิจเฟื่องฟูในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา เงินทุนมหาศาลจากต่างประเทศไหลบ่าเข้าไทย เมื่อมีเงินทุนมากก็ผลิตได้มาก เศรษฐกิจไทยจึงเติบโตรวดเร็วมากในทศวรรษที่ผ่านมา คือมีอัตราเติบโตราว ๗-๑๐% จนถือกันว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของเอเชีย

ระยะที่ ๒ เรียกว่า **เศรษฐกิจถดถอย** (Recession)

เพราะมีการผลิตมาก สินค้าและบริการก็มีมากเกินความต้องการของตลาด สินค้าราคาตกเพราะขายไม่ได้ การผลิตต้องหยุดชะงัก เงินทุนหยุดไหลเข้าประเทศไทย เมื่อไม่มีเงินทุนมากพอก็เกิดการขาดสภาพคล่อง เจ้าของเงินทุนที่ลงไปแล้วเริ่มขาดความมั่นใจรีบสั่งย้ายเงินทุนออกไปประเทศอื่น นี่คือสภาพเศรษฐกิจถดถอยที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศไทย

ระยะที่ ๓ **เศรษฐกิจตกต่ำ** (Depression) ความถดถอยที่ยั้งไม่อยู่จะนำไปสู่ความตกต่ำ นั่นคือคนจำนวนมากตกงาน บริษัทล้มละลาย เงินเฟ้อ สินค้าขึ้นราคาจนหยุดไม่ได้ ประชาชนอดอยากยากจนและเกิดจลาจลวุ่นวายไปหมด แต่ถ้าสามารถจัดการกับวิกฤตการณ์ได้ดี ประเทศไทยไม่จำเป็นต้องผ่านขั้นนี้คือข้ามไประยะที่ ๔ ได้เลย

ระยะที่ ๔ **เศรษฐกิจฟื้นตัว** (Recovery) ที่ฟื้นตัวขึ้นมาอีกก็เพราะว่าเมื่อหยุดผลิต สินค้ามีน้อย ความต้องการของผู้ซื้อเริ่มมีมากกว่า ต้องหันมาระดมการผลิตกันใหม่ ถึงตอนนี้เงินทุนจะไหลเข้ามาอีก เมื่อมีเงินทุนมากขึ้น การผลิตก็มากขึ้นเป็นเงาตามตัว เศรษฐกิจจะฟื้นตัวและกลับรุ่งเรืองขึ้นใหม่ ซึ่งจะทำให้เกิดระยะที่ ๑ คือเศรษฐกิจเฟื่องฟูขึ้นอีก วงจรธุรกิจจะวนเวียนอยู่อย่างนี้

เศรษฐกิจมีขาขึ้นและขาลงตามธรรมดาของวงจรธุรกิจ จึงไม่แปลกที่เศรษฐกิจของไทยที่เคยขึ้นสูงสุดจะตกลงต่ำสุด แต่แปลกประหลาดที่ว่าภาวะตกต่ำของเศรษฐกิจไทยไม่ได้เป็นไปตามวาระปกติของวงจรธุรกิจ หากแต่เกิดจากการที่คนไทยด้วยกันสร้างปัญหานี้ขึ้นมาเอง นั่นคือภาคเอกชนกู้หนี้จากต่างประเทศเกินตัว นอกจากนี้ภาครัฐก็บริหารผิดพลาดที่ใช้เงินทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศไปปกป้องค่าเงินบาทแล้วก็ประสบความพ่ายแพ้ยับเยิน

ไอเอ็มเอฟคำนวณว่า ในปี ๒๕๔๐ ไทยเป็นหนี้ต่างประเทศสูงถึง ๙๙,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณสี่ล้านล้านบาท) ในจำนวนนี้เป็นหนี้ที่ภาคเอกชนกู้มาจำนวน ๗๒,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณสองล้านแปดแสนล้านบาท) เงินที่กู้มาส่วนมากถูกนำไปใช้เล่นหุ้นและพัฒนาอสังหาริมทรัพย์คือบ้านและที่ดิน เมื่อเงินที่กู้มาส่วนใหญ่ไปกองอยู่ที่เดียวคือหุ้นและอสังหาริมทรัพย์ เศรษฐกิจจึงโตอยู่จุดเดียว ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ (Bubble Economy) เพราะเงินลงทุนส่วนใหญ่ไปกระจุกตัวอยู่ที่ตลาดหุ้นและอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งถูกปั่นราคาให้สูงเกินจริงเหมือนฟองสบู่

ในเรื่องอสังหาริมทรัพย์ เราก่อสร้างอาคารมากมายจนล้นตลาด ไทยติดอันดับโลกในเรื่องการก่อสร้างอาคาร นั่นคือมีสถิติว่าโรงแรมที่สูงที่สุดในโลกคือโรงแรมใบหยก ๒ ตอนนี้กำลังก่อสร้างอยู่ เมื่อเสร็จสมบูรณ์จะมี ๘๙ ชั้น สูง ๓๑๙ เมตร[๘]

ตลาดหุ้นของไทยเคยขึ้นสูงถึง ๑,๗๐๐ จุดในปี ๒๕๓๗ ปัจจุบันตกลงมาเหลือต่ำกว่า ๔๐๐ จุด การที่หุ้นตกมากขนาดนี้ทำให้เศรษฐีบางคนถึงกับล้มละลาย ในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมาคนไทยขาดทุนเพราะหุ้นเรื่องเดียวนี้เป็นเงินมหาศาล หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ได้ไปสำรวจข้อมูลที่ตลาดหลักทรัพย์แล้วรายงานว่า ตั้งแต่มิถุนายน ๒๕๓๙ จนถึงพฤษภาคม ๒๕๔๐ คนไทยที่ซื้อหุ้นสูงสุด ๒๕ อันดับแรกของเมืองไทยสูญเงินเพราะหุ้นตกราวหนึ่งแสนหนึ่งหมื่นห้าพันล้านบาท รายที่หนึ่งรายเดียวนั้นสูญเงินไปสามหมื่นล้านบาท นี่คือจุดเริ่มต้นของภาวะฟองสบู่แตก

เศรษฐกิจฟองสบู่แตกอย่างรุนแรงในวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๐ เมื่อรัฐบาลประกาศให้ค่าเงินบาทลอยตัว ผลก็คือค่าเงินบาทตกลงไปเกือบเท่าตัว ภาระหนี้สินของประเทศก็เพิ่มเป็นเงาตามตัว รัฐบาลได้พยายามปกป้องค่าเงินบาทแล้วแต่สู้เขาไม่ได้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ใช้

เงินทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศจำนวน ๓๘,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ล้านบาท) ไปปกป้องค่าเงินบาทครั้งนี้แล้วก็ต้องสูญเสียเงินทุนสำรองไปเกือบหมด ทั้งยังไม่สามารถปกป้องค่าเงินบาทไว้ได้ เมื่อถึงวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๐ เรามีเงินทุนสำรองเหลืออยู่เพียง ๒,๘๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ ๑๑๒,๐๐๐ ล้านบาท)

เงินทุนสำรองนี้ทั่วโลกถือว่าเป็นหัวใจของเศรษฐกิจ เมื่อเงินทุนสำรองหมดไปเขามองว่าประเทศไทยกำลังล้มละลาย เจ้าหนี้ต่างชาติตื่นตระหนกจึงรีบทวงเงินคืนจากไทย ถึงตอนนี้ประเทศไทยตกที่นั่งลำบากเพราะเครดิตไม่ดีจึงต้องยอมให้ไอเอ็มเอฟมาค้ำประกันเครดิตหรือความน่าเชื่อถือ แต่กระนั้นนักลงทุนต่างชาติก็ไม่ไว้วางใจพากันย้ายเงินไปลงทุนในประเทศอื่น เมื่อเราไม่มีเงินทุนหมุนเวียนมาทำธุรกิจต่อไปจึงเกิดภาวะขาดสภาพคล่อง ธุรกิจหลายอย่างเริ่มยืนตายซาก ไทยจะไปกู้เงินจากนอกมาเพิ่มสภาพคล่องก็ไม่มีใครให้กู้ง่ายๆ เหมือนแต่ก่อน นี่คือความยากลำบากที่เศรษฐกิจไทยกำลังเผชิญเพราะฟองสบู่แตกเสียแล้ว

ตอนที่เศรษฐกิจฟองสบู่แตก คนไทยตั้งตัวไม่ทัน เงินออมไม่ค่อยมีเหลือเพราะถูกจับจ่ายใช้สอยฟุ่มเฟือยในช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรือง เราลืมพุทธพจน์ที่ว่า *“พึงระแวงสิ่งที่*

ควรระแวง พึงระวังภัยที่จะมาถึง”[๕] ในระยะนั้นคนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้ตัวว่าภาครัฐกำลังบริหารผิดพลาดในการนำเงินทุนสำรองไปปกป้องค่าเงินบาท คนส่วนมากหลงใหลได้ปลื้มอยู่กับความมั่งคั่งที่มาจากเงินของเจ้าหนี้และที่สำคัญคือหมกมุ่นในกามสุขัลลิกานุโยคโดยตกอยู่ใต้อำนาจของบริโภคนิยม ดังจะเห็นได้จากรายงานของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ว่า[๖] ในปี ๒๕๓๘ รถเบนซ์ออกใหม่ขายได้ในประเทศไทยมากเป็นอันดับสามของโลก ในบรรดารถยนต์ใหม่ ๑๐ คันที่ออกมาวิ่งบนถนนของไทยจะเป็นรถเบนซ์ ๑ คัน คนไทยชอปปิ้งเป็นว่าเล่น หลายคนชอบขนเงินออกไปชอปปิ้งต่างประเทศ เราจะพบป้ายภาษาไทยเชิญชวนให้ซื้อสินค้าตั้งอยู่หน้าห้างใหญ่ในสวิตเซอร์แลนด์ ฝรั่งเศสและฮ่องกง

ทุกวันนี้รัฐบาลไทยรณรงค์ให้คนไทยกินของไทย ใช้ของไทย เพราะก่อนหน้านี้คนไทยนิยมของจากต่างประเทศ เงินตราจึงรั่วไหลออกไปมาก มีสถิติว่าเมื่อสองปีที่แล้ว คนไทยส่งออกผลไม้ไทยชั้นดี ๒๙ ชนิดได้เงินเข้าประเทศ ๒,๐๐๐ ล้านบาท ในขณะเดียวกัน เราสั่งเข้าผลไม้นอก ๒ ชนิดคือแอปเปิ้ลกับเชอรี่ จ่ายเงินไป ๒,๐๐๐ ล้านบาท

ทำวิกฤตให้เป็นโอกาส

ความผิดพลาดทั้งของภาครัฐและเอกชนดังกล่าวมาทำให้ประเทศสูญเสียเครดิตหรือความน่าเชื่อถือในสายตาของนักลงทุนต่างประเทศ เราได้ทำลายโอกาสที่ดีของประเทศเสียแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"คนไม่มีปัญญาก็เหมือนคนตาบอดที่เหยียบลงไปได้แม้บนไฟที่ส่องทาง"*[๗] นั่นคือ เรื่องที่ดีมีประโยชน์ คนขาดปัญญาได้ทำลายทิ้งไปเสียนักต่อนัก สังคมไทยปัจจุบันเปรียบเหมือนคนตาบอดเพราะได้ทำลายความมั่งคั่งให้ย่อยยับไปในพริบตา เมื่อนักลงทุนไม่แน่ใจว่าไทยจะมีปัญญาใช้หนี้ พวกเขาจึงย้ายเงินไปลงทุนในประเทศอื่น เรื่องนี้ทำให้นึกถึงนิทานชาดกที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าไว้ว่า[๘]

สามีภรรยาคู่หนึ่งมีลูกสาวสามคน สามีตายไปเกิดเป็นหงส์มีขนเป็นทองคำ หงส์นี้ระลึกชาติได้ คิดถึงภรรยาและลูกสาวทั้งสามคนจึงบินมาหา ก่อนจากไปแต่ละครั้งจะสลัดขนทองคำไว้จำนวนหนึ่ง ภรรยาเอาขนทองคำไปขายก็พอประทังชีพอยู่ได้โดยไม่ต้องทำงาน ต่อมาภรรยาเกิดความโลภ ปรึกษากับลูกสาวว่าสัตว์เดรัจฉานไว้ใจไม่ได้ ถ้าวันไหนหงส์ไม่มา เราก็ไม่มีทองคำ เพราะฉะนั้นเราควรจับหงส์ถอนขนทองคำไว้ให้หมด ลูกสาวทั้งสามห้ามอย่างไร

แม่ก็ไม่ฟัง ความโลภบังตาเสียแล้ว ไม่นึกถึงน้ำใจของหงส์ เมื่อหงส์มาถึงเธอก็โดดจับหงส์แล้วถอนขนทั้งหมดโดยพลการ ขนที่ดูเป็นทองคำกลายเป็นขนสีขาวเหมือนขนนกยาง หงส์บินไม่ได้เพราะไม่มีขน ภรรยาจับใส่ตุ่มเลี้ยงไว้จนขนขึ้นมาใหม่ คราวนี้เป็นขนขาวทั้งหมด เมื่อขนขึ้น หงส์ก็บินจากไปไม่หวนคืนมาอีกเลย

เงินทุนจากต่างประเทศที่ไหลเข้ามาเหมือนขนหงส์ทองคำ ตอนนี้เราจับถอนขนหมดเลย หงส์ทองบินหนีไปแล้ว เราได้หงส์ตัวใหม่กลับมาเป็นหงส์ไอเอ็มเอฟซึ่งดุมาก กว่ามันจะสลัดขนให้เราแต่ละเส้นก็ตั้งเงื่อนไขมาก ทีนี้เราไม่รู้ว่าจะโทษใคร เราเคยมีโชคดี แต่รักษาไว้ไม่ได้เพราะคนได้ดีมักประมาทขาดความระมัดระวังเท่าที่ควร

ถ้ามองปัญหาเศรษฐกิจตอนนี้อย่างมีธรรมะ เราก็ไม่ควรท้อแท้หมดหวังเพราะมองเห็นด้านร้ายอย่างเดียว เราสามารถมองเห็นด้านบวกก็ได้ คือมองเห็นปัญหาเป็นเครื่องลับสมองทดลองปัญญา ถือคติว่า*“ว่าวขึ้นสูงเพราะมีลมต้าน คนขึ้นสูงเพราะเผชิญอุปสรรค”* ความตกต่ำทางเศรษฐกิจเป็นโอกาสที่สอนธรรมะเรื่องความไม่ประมาทและความสามัคคีให้แก่คนไทย ความประมาททำให้เราตกต่ำ ดังนั้นต่อไปนี้คนไทยต้องไม่ประมาท ไม่กู้เงินเขามาใช้จ่าย

อย่างนึกว่าตัวเองเป็นเศรษฐีเราต้องดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเองตามหลักพุทธพจน์ที่ว่า *"อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน"*[๙] นั่นคือปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทของสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า รัชกาลปัจจุบันที่ทรงแนะนำให้คนไทย **"อยู่พอดีกินพอดี"** เราต้องถือวิกฤตการณ์นี้เป็นโอกาสสำหรับเริ่มต้นกันใหม่

ในยามวิกฤตนี้ คนไทยทุกคนน่าจะหันมาสามัคคีเพื่อช่วยแก้ปัญหาของชาติ แต่ถ้าทุกฝ่ายยังทะเลาะกันไม่เลิกเราคงไม่อาจหลีกเลี่ยงความหายนะ เมื่อเรือใกล้จะล่ม คนในเรือยังจะทะเลาะกันอยู่ได้อย่างไร

คนที่เผชิญปัญหา ถ้าไม่หมดกำลังใจยอมแพ้ก็จะพบทางออก เขาถือความล้มเหลวเป็นบทเรียนหรือจุดเปลี่ยนแห่งชีวิต คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เล่าว่าในสมัยที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย เขาเคยสอบตกและอกหักในเวลาเดียวกัน เขาเสียใจมากหันหน้าเข้าวัดอ่านหนังสือธรรมะของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชและของท่านอาจารย์พุทธทาส สามารถใช้ธรรมะปลอบใจให้กลับมายืนหยัดต่อสู้ปัญหาชีวิตต่อไปได้ นี่เรียกว่าความทุกข์พาเข้าหาธรรมะ

บางคนเจ็บป่วยปางตายจนต้องเข้าไปนอนที่โรงพยาบาลอยู่นานได้เห็นสัจธรรมของชีวิตที่นั่น เมื่อออก

จากโรงพยาบาลแล้วคิดปลงตกหันเข้าหาธรรมะอุทิศตัวทำประโยชน์เพื่อสังคม ความเจ็บป่วยของเขากลายเป็นจุดหักเหสำคัญในชีวิต

สถานการณ์เป็นอย่างไรไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่เราเข้าไปรับรู้แล้วจัดการกับสถานการณ์นั้นอย่างไร นั่นคืออยู่ที่ใจของเราต่างหาก ตอนนี้คนไทยมีเคราะห์กรรมก็คือเศรษฐกิจไม่ดี ถามว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเราสามารถใช้เป็นบทเรียนปรับปรุงตนเองได้ไหม ตอบว่าใช้เป็นบทเรียนได้ เพราะประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายได้ผ่านวงจรเศรษฐกิจขาลงมาด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อประเทศอื่นฟื้นตัวได้ ประเทศไทยก็ต้องกลับมาตั้งตัวได้เหมือนกัน ขอเพียงให้คนไทยสามัคคีกัน

เมื่อไทยเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าไป ๒ ครั้ง เรากู้เอกราชกลับคืนมาได้ เพราะความพ่ายแพ้กลายเป็นโอกาสที่ทำให้คนไทยสามัคคีกันกู้ชาติ ดังที่พระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวบรวมคนไทยซึ่งแตกเป็นก๊กเป็นเหล่าเข้าเป็นหนึ่งเพื่อต่อสู้พม่า

เราจะทำวิกฤตให้เป็นโอกาสหรือเป็นหายนะ นั่นขึ้นอยู่กับการเลือกของเรา

พายุฝนที่พัดผ่านมามีส่วนไม่ดีตรงที่ทำให้ต้นไม้หักโค่นและน้ำท่วม ส่วนดีก็คือพายุฝนได้ชะล้างสิ่งสกปรกให้

หมดไปจากผืนดิน

ความยากจนมีส่วนไม่ดีคือนำความลำบากยากแค้นมาให้ แต่ก็มีส่วนดีตรงที่เป็นโอกาสให้เราใช้พิสูจน์น้ำใจของคนว่าใครคือมิตรแท้หรือมิตรเทียม ผู้ที่ไม่ทอดทิ้งเราในยามตกยากแสดงว่าเป็นมิตรแท้ ดังภาษิตหิโตปเทศที่ว่า

ในยามวิบัติ จะเห็นน้ำใจของมิตร
ในยามมีศึกประชิด จะเห็นน้ำใจทหาร
ในยามสิ้นทรัพย์ จะเห็นน้ำใจภรรยา
ในยามอนาถา จะเห็นน้ำใจของญาติ[๑๐]

รักษาใจในยามวิกฤต

เมื่อประสบมรสุมชีวิต เราต้องพยายามไม่ให้ใจตก ต้องรักษาใจเอาไว้ ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา ข้อสำคัญคืออย่าให้เสียกำลังใจ พยายามรักษากำลังใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ไว้ให้ได้ ให้สามารถที่จะมองแยกแยะว่าจุดไหนดีจุดไหนด้อย อย่ามองแต่จุดที่มืดดำชวนหมดหวังอย่างเดียว มองหาปลายทางที่จะทำให้เราพ้นจากอุโมงค์ที่มืดมิดให้พบ เหมือนคนที่ติดอยู่ใต้กองหิมะที่ถล่มลงมาทับเขาจะขุดคุ้ยหิมะหาทางออก ตอนแรกภายใต้กองหิมะจะมืดมากก็จริง แต่เมื่อขุดคุ้ยไปจนถึงจุดหนึ่งจะเห็นแสงเรือง

รองรำไรในด้านหนึ่ง นั่นแสดงว่าใกล้ทางออกเพราะหิมะเหลืออยู่น้อยจนแสงจากด้านนอกลอดผ่านเข้ามาเห็นเรืองรอง นั่นคือปลายอุโมงค์ที่เขาจะขุดต่อไปให้ถึง

ในยามวิกฤต เราจะรักษาใจให้เข้มแข็งอยู่ได้อย่างไร

พระพุทธเจ้าสอนว่า ในยามปกติ ให้ดูใจของเราไว้ สร้างกระจกส่องใจ ทุกวันนี้เวลาแต่งตัวเรามีกระจกส่องหน้า แต่เราไม่เคยส่องใจของเราเอง กระจกส่องใจนี้ภาษาบาลีเรียกว่า **ธรรมาทาส** แปลว่ากระจกคือธรรมะ เพ่งดูใจตอนนี้ว่าเราเป็นอย่างไร เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ ใจเราท้อถอยหรือหมดหวังหรือไม่ เมื่อถูกขัดขวางกีดกันในที่ทำงาน เรายกธงขาวหรือยัง เมื่อใช้กระจกส่องใจแล้วเห็นว่าเรากำลังท้อแท้จนไม่อยากทำอะไรแล้ว เราจะปล่อยให้เป็นอย่างนั้นต่อไปไม่ได้ เพราะจะยิ่งแย่ไปกันใหญ่ เหมือนกับคนที่คิดฆ่าตัวตายก็เริ่มจากความหมดหวังท้อแท้ พอแยกตัวจากคนอื่นก็คิดมากอยู่คนเดียว ไม่ช้าไม่นานเขาจะคิดทำร้ายตัวเอง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเขาไม่รู้จักใส่เบรคช่วยตัวเอง นั่นคือสร้างกระจกส่องใจ ถ้าเห็นว่าจิตตก ต้องยกจิต ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"ลีเน จิตฺตมฺหิ ปคฺคาโห เมื่อจิตตก ให้ยกจิต"* คือปลุกใจเราขึ้นมา แต่ถ้าเกิดประมาทมัวเมา จิตฟุ้งซ่านเหินลอยเกินไป ท่านให้ข่มจิตลงมา ดังบาลีว่า *"อุทฺธตสฺมึ วินิคฺคโห

เมื่อจิตเหินลอยฟุ้งซ่าน ให้ข่มลงมา” [๑๑]

วิธีการยกจิตและข่มจิตนี้ปรากฏอยู่ในบทสวดมนต์ที่เป็น magic คือคำมหัศจรรย์ในพระพุทธศาสนา นั่นคือ บทโพชฌังคปริตร ซึ่งเป็นบทสวดมนต์ที่คนเจ็บคนไข้ทั้งหลายมักนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดให้ฟังเพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ จำได้ว่าเมื่อหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เข้ารับการผ่าตัดหัวใจที่ลอสแองแจลิส พระสงฆ์ที่วัดไทยลอสแองแจลิสได้พร้อมใจกันสวดมนต์บทนี้เพื่อความเป็นสวัสดิมงคลของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์

บทโพชฌงค์นี้ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่เป็นบทสวดมนต์ที่แปลก มีเรื่องบันทึกว่า[๑๒] ครั้งหนึ่ง พระมหากัสสปะอาพาธหนัก พระพุทธเจ้าเสด็จไปเยี่ยมแล้วสวดโพชฌงค์ให้ฟัง พระมหากัสสปะหายจากอาพาธ อีกครั้งหนึ่งพระมหาโมคคัลลานะอาพาธหนักเหมือนกัน พระพุทธเจ้า เสด็จไปเยี่ยมแล้วก็สวดโพชฌงค์ให้ฟัง พระมหาโมคคัลลานะหายจากอาพาธทันที มีอยู่ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าประชวรเอง ทรงให้พระจุนทะสวดโพชฌงค์ให้ฟังแล้วหายประชวร ดังนั้น ชาวพุทธจึงถือว่า เมื่อมีคนเจ็บไข้ เขาจะนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดโพชฌงค์ให้ฟัง เพราะโพชฌงค์มีความเป็นมาน่าสนใจอย่างนี้

ขณะนี้เศรษฐกิจไทยกำลังป่วยหนักอยู่ในห้องไอซียูของไอเอ็มเอฟ พระสงฆ์ควรพร้อมใจกันสวดโพชฌงค์และเทศน์เรื่องนี้กันให้มากเพื่อให้คนไทยน้อมนำโพชฌงค์ไปปฏิบัติเพื่อช่วยขจัดปัดเป่าวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ปลุกปลอบใจด้วยโพชฌงค์ ๗

โพชฌงค์แปลว่าองค์ประกอบแห่งปัญญาตรัสรู้ มี ๗ ประการ เป็นเหมือนเชือก ๗ เส้น ที่มัดรวมกันเป็นกระเช้าสำหรับยกเราไปสู่ปัญญาตรัสรู้

อันที่จริง โพชฌงค์ ๗ นี้ เป็นประโยชน์ในการดูใจยกใจและข่มใจดังกล่าวมาแล้ว ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ทำกระจกส่องใจ คือเพ่งดูจิตใจสม่ำเสมอด้วยสติ ใช้สติเป็นกระจกส่องใจดูว่าสภาพของจิตใจในขณะปัจจุบันเป็นอย่างไร

ขั้นที่ ๒ เมื่อดูจิตใจแล้วเห็นว่าจิตตกหรือหมดกำลังใจให้ยกจิตขึ้นเรียกว่า **ปัคคาหะ** แปลว่ายกจิต

ขั้นที่ ๓ ถ้าเห็นว่าจิตใจเหินลอยจนเหลิงเหมือนว่าวที่จะหลุดจากสายป่านให้ข่มจิต เรียกว่า **นิคคหะ** แปลว่าข่มจิต

โพชฌงค์ ๗ ประการ แบ่งย่อยลงเป็น ๓ ขั้นตอน ข้างต้นได้ดังนี้

ขั้นแรก ดูจิตด้วยโพชฌงค์ข้อที่ ๑ คือสติ

ข้อที่ ๒ ยกจิตด้วยโพชฌงค์ ๓ ข้อ คือ (๒) ธัมมวิจัย (๓) วิริยะ และ (๔) ปีติ

ขั้นที่ ๓ ข่มจิตด้วยโพชฌงค์ ๓ ข้อสุดท้าย คือ (๕)ปัสสัทธิ (๖) สมาธิ และ (๗) อุเบกขา

โพชฌงค์แต่ละข้อมีแนวปฏิบัติเพื่อการดูแลรักษาใจยามวิกฤต ดังนี้

๑. สติสัมโพชฌงค์

สติแปลว่าระลึกได้ทันท่วงที สติเป็นเครื่องพิจารณากำหนดว่าขณะนี้เรากำลังคิดอะไร กำลังทำอะไรหรือรู้สึกอะไร ถ้าเห็นว่าใจของเรารายเรียบในยามปกติ ก็ให้ดูใจเฉย ๆ ใช้ใจมองใจ แต่ถ้าเห็นว่ากำลังใจตกในยามวิกฤตต้องประคองใจและปลุกใจขึ้นมา อย่าปล่อยให้ใจตกหรือทำอะไรไปโดยคุมสติไม่อยู่ เหมือนกับว่าถ้าห้องประชุมนี้เกิดไฟฟ้าดับพรึบลงกระทันหัน คนเราจะมีปฏิกิริยาต่างกัน บางคนตกใจร้องกรี๊ด หลายคนวิ่งไปที่ประตูแล้วอาจเหยียบกันบาดเจ็บล้มตาย ข้อปฏิบัติที่ถูกต้องในขั้นแรกคือถ้าไฟ

ฟ้าดับอย่ารีบวิ่ง ต้องตั้งสติปรับสายตาให้ชินกับความมืด แล้วจึงเคลื่อนไหว เราจะได้ไปถูกทางและไม่ชนเก้าอี้หรือเหยียบกันเอง

หลายคนตื่นตระหนกเกินไปเมื่อเกิดเรื่องวิกฤตในชีวิต เช่น กำลังขับรถไปแล้วยางรถระเบิด คนขับต้องตั้งสติประคองรถให้จอดข้างทาง ถ้าเหยียบเบรคทันทีเพราะความตกใจ รถอาจพลิกคว่ำหรือแฉลบลงข้างทางก็ได้ เมื่อเศรษฐกิจไทยมีปัญหาระยะแรก ไฟแนนซ์หลายแห่งถูกสั่งปิด ลูกค้าธนาคารศรีนครเกรงว่าธนาคารจะมีปัญหาเพราะหลงเชื่อข่าวลือว่าธนาคารจะถูกปิด จึงพากันไปถอนเงิน ลูกค้าเหล่านี้เข้าแถวยาวเหยียดหน้าเคาน์เตอร์ ทางธนาคารต้องนำเงินสามร้อยล้านบาทจากธนาคารแห่งประเทศไทยมากองตั้งแสดงสร้างความมั่นใจให้แก่ลูกค้า

นอกจากจะช่วยให้ควบคุมตนเองได้ในยามวิกฤต สติยังช่วยให้เกิดปัญญาพบทางแก้ปัญหา เมื่อเกิดปัญหาขึ้นอย่ามัวตื่นตระหนก เราต้องตั้งสติว่าตอนนี้เรากำลังทำอะไร แล้วพยายามระลึกนึกถึงข้อมูลหรือความรู้ที่เรียนมาจากครูอาจารย์ว่ามีเรื่องอะไรบ้างที่พอจะมาช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้านี้ได้ เหมือนกับนักมวยที่ขึ้นไปต่อยชิงแชมป์บนเวที ถ้าพบคู่ต่อสู้ที่เก่งกว่ามีลูกไม้แพรวพราว ดักทางเราถูก เราจะ

ยอมแพ้ไม่ได้ เราต้องคิดเปิดตำรามาสู้ ไม่ใช่ว่าพอเปิดตำราไม่ทันเลยใช้วิธีกัดหูแบบไมค์ ไทสัน ถ้าสติไม่มาปัญญาก็ไม่เกิด *สติมา ปัญญาเกิด สติเตลิด จะเกิดปัญหา*

เรื่องต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นว่าเมื่อสติมาแล้วปัญญาเกิดได้อย่างไร

สมัยที่เป็นพระหนุ่มบวชได้ ๘ พรรษา พระโพธิญาณเถรหรือหลวงพ่อชา สุภทฺโท แห่งวัดหนองป่าพงออกเดินธุดงค์ไปทั่วภาคอีสาน ท่านปักกลดได้ทุกที่ยกเว้นที่เดียวคือป่าช้าเพราะท่านกลัวผี วันหนึ่งท่านคิดจะเอาชนะความกลัวนี้ให้ได้ จึงตัดสินใจไปปักกลดในป่าช้าวัดโปร่งคลอง ป่าช้าเงียบสงัด อยู่ห่างหมู่บ้านราว ๒-๓ กิโลเมตร ท่านชวนตาปะขาวคนหนึ่งไปปักกลดเป็นเพื่อน ตาปะขาวก็กลัวผีจึงขอมาปักกลดติดกัน ท่านไล่ให้ไปปักกลดห่างกันหน่อย

บ่ายวันนั้น ชาวบ้านหามศพมาเผาใกล้กลดของหลวงพ่อชา ท่านนึกในใจว่าทำไมจะต้องมาตายในวันที่เรามาปักกลด ญาติของผู้ตายมานิมนต์ท่านให้ไปพิจารณาบังสุกุล ท่านไม่ยอมไป ชาวบ้านเผาศพแล้วก็พากันกลับบ้าน ทิ้งกองฟอนเผาศพไว้ให้ท่านดู แสงไฟสีเขียวสีแดงดูน่ากลัว พอพระอาทิตย์ตกดิน ท่านรีบเข้าไปนั่งกรรมฐานในกลดหันหลังให้กองฟอน สูดกลิ่นควันไฟเผาศพทั้งคืน

เวลาประมาณสี่ทุ่มคืนนั้น ขณะที่ท่านพยายามนั่งกรรมฐานด้วยใจเต้นรัวเหมือนตีกลองด้วยความกลัวผี ท่านได้ยินเสียงเหมือนศพกลิ้งตกมาจากกองฟอน จากนั้นมีเสียงคนเดินเข้ามาหาท่านทางด้านหลัง เสียงฝีเท้าหนักเหมือนคนตัวโตมาก มันเหยียบใบไม้ที่ร่วงอยู่บนพื้นดิน เสียงดังกรวบกราบ หลวงพ่อชารู้สึกกลัวมาก เสียงนั้นใกล้เข้ามา ๆ แล้วก็หยุด แล้วเปลี่ยนทิศไปทางกลดตาปะขาว

ครึ่งชั่วโมงต่อมา เสียงฝีเท้านั้นเดินกลับมาหาท่าน ตาปะขาวคงแย่ไปแล้ว ถึงคิวพระละทีนี้ มันเดินมาหยุดนอกกลด หลวงพ่อชารู้สึกว่ามันกำลังจะเอื้อมมือที่ถูกไฟไหม้มอมแมมมาบีบคอท่าน ท่านนั่งตัวแข็งทื่อ ลืมเสกพุทโธ ธัมโม สังโฆ ความกลัวพุ่งขึ้นสุดขีด

ในยามวิกฤตเช่นนี้ ถ้าเป็นคนอื่น เขาอาจจะวิ่งร้องเสียสติไปก็ได้ แต่หลวงพ่อชาเคยนั่งกรรมฐานมาหลายปีแล้ว พอจะรวบรวมสติสู้กับความกลัวในขณะนั้นได้ เมื่อมีสติรู้ตัวว่ากำลังกลัวมาก ท่านถามตัวเองว่ากลัวอะไรกันนักหนา ท่านตอบว่ากลัวตาย ท่านถามต่อไปอีกว่า ความตายอยู่ที่ไหน ทำไมเราถึงกลัวตายยิ่งกว่าชาวบ้านชาวเมืองเมื่อถามไปถามมา ท่านได้คำตอบว่าความตายอยู่กับเรานี่แหละ เมื่อมันอยู่กับเราแล้วเราจะหนีไปที่ไหนก็ไม่พ้นความตาย เพราะความ

ตายอยู่กับเรา ไม่มีที่ที่จะหนีความตายไปได้ ถึงเราจะกลัวหรือไม่กลัวตาย เราก็ต้องตายอยู่วันยังค่ำ เพราะความตายอยู่ที่เรา ท่านสอนตัวเองอย่างนี้ เมื่อสอนตัวเองจบลง ความกลัวผีได้หายไป หลวงพ่อชาเอาชนะความกลัวผีได้ตั้งแต่บัดนั้น[๑๓]

การที่หลวงพ่อชาเอาชนะความกลัวผีได้เพราะท่านตั้งสติได้ในขณะที่เกิดความกลัวสุดขีด ที่ว่าตั้งสติคือใช้กระจกส่องใจพิจารณาเห็นความกลัวชัดเจน เมื่อเห็นว่าจิตตก นั่นคือตกอยู่ใต้อำนาจความกลัวผี ท่านได้ทำปัคคาหะคือยกจิตจากความกลัวด้วยการพิจารณาธรรมะเรื่องมรณสติ การพิจารณาธรรมะทำให้ท่านได้ปัญญาสำหรับขจัดความกลัวผี นี่แหละตรงกับคำที่ว่า *สติมา ปัญญาเกิด*

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาข้อธรรมะเพื่อยกจิตขึ้นนี้จัดเป็นโพชฌงค์ข้อที่ ๒ คือ ธัมมวิจัย

๒. ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์

ในขั้นแรก เมื่อเห็นว่าจิตตกให้ยกจิตขึ้นด้วยธัมมวิจัยหมายถึงการพิจารณาธรรมะเพื่อหาข้อคิดคติธรรมมาปลุกปลอบใจให้เกิดกำลังใจ ถ้าช่วงไหนท่านรู้สึกท้อแท้ให้ใช้ธัมมวิจัยยกจิตขึ้นมา เราอาจนึกถึงคำมหัศจรรย์ที่เป็น

magic word อะไรก็ได้ เช่น อาจพิจารณาว่าที่เศรษฐกิจไทยตกต่ำในครั้งนี้เป็นเพราะความประมาท ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "*ปมาโท มจฺจุโน ปทํ ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย*"[๑๔] ต่อไปนี้เราจะต้องไม่ประมาท ถ้าเคยประมาทพลั้งเผลอไปบ้างก็ต้องกลับตัวกลับใจเลิกประมาท ดังภาษิตอุทานธรรมที่ว่า

ปิ้งปลาหมองอแล้วกลับนี่คำข้า
เจ็บแล้วจำใส่กระบาลนี่ขานไข
ผิดแล้วแก้กลับตัวเปลี่ยนหัวใจ
จะมีใครมาวอนไม่สอนตน

หัวข้อธรรมะที่ควรพิจารณาเพื่อยกจิตของคนไทยในยามตกยากคือหัวใจเศรษฐีมีอยู่ ๔ คำ คือ อุ อา กะ สะ

ใครอยากเป็นเศรษฐี โดยเฉพาะคนไทยช่วงนี้ ต้องเสก อุ อา กะ สะ ให้มาก เสกอย่างเดียวยังไม่พอ ต้องพิจารณาความหมายของแต่ละคำและน้อมนำมาปฏิบัติด้วย คำทั้งสี่มีความหมายดังนี้ [๑๕]

อุ มาจากคำว่า อุฏฐานสัมปทา แปลง่าย ๆ ว่าขยันหา คือขยันทำงานหาเงิน อุฏฐานะแปลว่า ลุกขึ้น ตื่นตัว เกาะติดสถานการณ์ เมื่อค่าเงินบาทลอยตัว ต้องติดตามว่าจะ

ลอยขึ้นหรือลอยลง เมื่อล้มไปแล้วต้องลุกขึ้นมาใหม่ หลวงตาแพรเยื่อไม้ ถือคติว่า *ล้มเพราะก้าวไปข้างหน้า ดีกว่ายืนเต๊ะท่าอยู่กับที่* คนญี่ปุ่นมีภาษิตสอนใจว่า *เมื่อล้มลงไปแล้วอย่าลุกขึ้นมามือเปล่า อย่างน้อยให้มีฟางเส้นหนึ่งติดมือขึ้นมาก็ยังดี*

อา มาจากคำว่า **อารักขสัมปทา** แปลว่ารักษาดี คนรักษาทรัพย์สมบัติที่ดีควรปฏิบัติตามภาษิตฝรั่งที่ว่า *อย่าเก็บไข่ไว้ในตะกร้าใบเดียวกัน* คนรักษาไม่ดีเหมือนคนที่เก็บไข่ทั้งหมดไปไว้ในตระกร้าใบเดียวกัน พอตระกร้าตกแล้วไข่แตกหมดเลย บางคนมีเงินเท่าไรก็ทุ่มทำธุรกิจประเภทเสี่ยงเพียงเรื่องเดียว เช่น หลายคนกู้เงินมาจากต่างประเทศเพราะเห็นว่าดอกเบี้ยต่ำ แทนที่จะนำเงินกู้ไปลงทุนในธุรกิจที่ไม่เสี่ยงและทำรายได้กลับทุ่มเงินในตลาดอสังหาริมทรัพย์ทำให้ที่ดินมีราคาแพงขึ้น และปั่นราคาหุ้นจนเศรษฐกิจโตเป็นฟองสบู่ นี่คือตัวอย่างของการรักษาที่ไม่ดี การรักษาทรัพย์ที่ดีจะต้องรู้จักวิธีกระจายความเสี่ยง

กะ มาจากคำว่า **กัลยาณมิตตตา** แปลว่ามีเพื่อนดีมากมาย คือมีคนคอยให้คำแนะนำ มีเพื่อนร่วมหุ้นร่วมลงทุนต้องมีคนที่ไว้ใจได้ นโปเลียนมหาราชกล่าวว่า การจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ต้องอาศัยสองสิ่ง คือ ๑) มีศัตรูที่กล้าแข็งที่สุด

๒)มีมิตรที่ซื่อสัตย์ที่สุด เพื่อนดีเพียงคนเดียวมีประโยชน์มหาศาลเพราะเขาจะนำคนดีและสิ่งดีอื่น ๆ มาหาเรา

อันเพื่อนดีมีหนึ่งถึงจะน้อย
ดีกว่าร้อยเพื่อนคิดริษยา
แม้เกลือหยิบหนึ่งน้อยด้อยราคา
ยังดีกว่าน้ำเค็มเต็มทะเล

สะ มาจากคำว่า สมชีวิตา แปลว่าใช้จ่ายเหมาะสม คืออย่าใช้เงินผิดประเภท บางคนกู้เงินเขามาแล้ว แทนที่จะไปลงทุนที่มีรายได้กลับเอาไปซื้อรถป้ายแดงขับไปขับมาให้ธนาคารยึดเพราะไม่มีเงินส่ง คนที่จะเป็นเศรษฐีไม่ใช่คนที่อวดมั่งมีด้วยการใช้ของฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ โบราณสอนว่า *ถ้าอยากรวย อยู่อย่างคนรวย* จะไม่รวย *ถ้ากลัวจน อยู่อย่างคนจน จะไม่จน*

จะเห็นได้ว่าธัมมวิจัยเป็นการพิจารณาข้อธรรมะเพื่อปลุกใจให้ลุกขึ้นมา เมื่อลุกขึ้นมาแล้วต้องมีธรรมะข้อต่อไปคอยรับช่วงส่งให้ก้าวเดินต่อไปอย่างไม่ย่อท้อดังภาษิตฝรั่งที่ว่า *การเริ่มต้นที่ดีเท่ากับสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง* ธัมมวิจัยเป็นเพียงความคิดริเริ่มที่ดี ความสำเร็จจะมีได้ก็ด้วยการลงมือปฏิบัติการด้วยความขยันหมั่นเพียรซึ่งเป็นโพชฌงค์ข้อที่ ๓

๓. วิริยสัมโพชฌงค์

วิริยะมาจากคำว่าวีระ แปลว่ากล้าหาญ คือกล้าทำตามความคิด พร้อมที่จะเผชิญความยากลำบาก ไม่เปราะบาง ไม่ท้อถอย ไม่ทุกข์ง่าย กล้าสู้ เพราะฉะนั้นคนที่กล้าอย่างนี้จะเป็นคนเด็ดเดี่ยวจริงจังกล้าคิดกล้าทำเหมือนเถ้าแก่แห่งร้านหินกองโภชนา

ริมถนนสายกรุงเทพฯ-สระบุรีช่วงหนึ่งกิโลเมตรก่อนถึงแยกหินกองมีร้านอาหารชื่อว่าหินกองโภชนาเป็นอาคารหลังใหญ่ ร้านนี้มีประวัติน่าสนใจ ก่อนจะมาปลูกอาคารอยู่ตรงนี้เถ้าแก่เคยเช่าห้องแถวขายอาหารที่สี่แยกหินกอง เนื่องจากร้านอยู่ใกล้ที่จอดรถประจำทาง อาหารจึงขายดี เถ้าแก่เก็บเงินได้มากก็มาซื้อที่แล้วสร้างอาคารในที่ปัจจุบัน เมื่อพ.ศ.๒๕๒๐

คุณทวี วรคุณรู้จักมักคุ้นกับเถ้าแก่ได้ถามว่า "คนจีนเขาถือว่าค้าขายที่ไหนได้กำไรดี เขาจะไม่ย้ายหนีลูกค้า เถ้าแก่กำลังหนีลูกค้าไปไกลอย่างนี้ ไม่กลัวขาดทุนหรือ"

เถ้าแก่ตอบว่า "ไม่กลัวขาดทุนหรอก"

"ทำไมจึงไม่กลัว" คุณทวีซัก

เถ้าแก่ตอบว่า "เพราะคิดว่า ถ้าขาดทุนก็ขาดทุนแค่ ๔ บาท"

"ทำไมขาดทุนน้อยนัก ตึกนี้ราคาเป็นล้านนะ"

เถ้าแก่อธิบายว่า "เพราะตอนที่แยกตัวมาจากเตี่ยมาหางานทำครั้งแรก เตี่ยให้เงินติดตัวมา ๔ บาท ถ้าจะเจ๊งก็เจ๊งแค่ ๔ บาท กลัวอะไร"

เถ้าแก่คิดอย่างนี้แล้วย้ายไปอยู่ร้านใหม่โดยไม่ลังเล กิจการเจริญก้าวหน้าด้วยดี ทุกวันนี้ ร้านหินกองโภชนายังเปิดอยู่ เถ้าแก่อายุ ๘๐ ปีเศษ พักผ่อนในวัยชรา มอบร้านให้ลูกสาวดำเนินกิจการต่อไป

คนที่จะประสบความสำเร็จต้องกล้าเผชิญอุปสรรค เมื่อมีอุปสรรคเขาจะไม่ยอมแพ้ ตรงกันข้ามเขาเห็นอุปสรรคเป็นเครื่องทดสอบความแข็งแกร่ง เช่นเดียวกับที่การผจญมารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพระโพธิสัตว์ ผู้ปรารถนาพระสัมมาสัมโพธิญาณ

ในช่วงที่ยังไม่ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าทดลองปฏิบัติเพื่อขจัดความกลัว ครั้งหนึ่งพระองค์อยู่ในป่าบำเพ็ญเพียรเพียงลำพังพระองค์ บรรยากาศกลางป่าทึบน่าสะพึงกลัว พระองค์ทรงใช้วิริยะอย่างมากในการเอาชนะความกลัว ได้ตรัสเล่าประสบการณ์ตอนนี้ไว้ใน ภยเภรวสูตรว่า[๑๖] ใครไม่มีตบะแก่กล้าไปอยู่ในป่าทึบนั้นจะรู้สึกสะดุ้งกลัวตลอดเวลา

เช่นเดินจงกรมอยู่ในเวลากลางคืนได้ยินเสียงกิ่งไม้หักก็กลัว พระพุทธเจ้าทรงสู้กับความกลัวด้วยการตัดสินพระทัยว่า ถ้าขณะเดินจงกรมอยู่เกิดความกลัวขึ้นมาจะเดินจงกรมต่อไปจนหายกลัว ไม่ยอมเปลี่ยนอิริยาบถ ถ้ากำลังนั่งสมาธิอยู่เกิดความกลัวขึ้นมาก็จะนั่งต่อไปจนหายกลัว พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติอย่างนี้ด้วยวิริยะอุตสาหะอย่างสูง

อีกเรื่องหนึ่งก็คือ เมื่อพระโมคคัลลานะมีปัญหาเรื่องชอบง่วงนอนในขณะปฏิบัติธรรมจนการปฏิบัติธรรมไม่ก้าวหน้า คือท่านนั่งกรรมฐานที่ใดก็โงกเงก เหมือนบางคนฟังเทศน์แล้วง่วงนอน พระพุทธเจ้าแนะวิธีแก้ง่วงให้กับพระโมคคัลลานะ คือทรงสอนให้คิดปลุกใจขึ้นมาด้วยปัคคาหะคือยกจิตจากความง่วงนอน ดังนี้ [๑๗]

เมื่อหลับตาภาวนาในเวลากลางคืนแล้วเกิดอาการง่วงนอน พระพุทธเจ้าทรงแนะพระโมคคัลลานะให้นั่งคิดพิจารณาข้อธรรมะที่เคยฟังมา การใช้สมองขบคิดธรรมะเป็นเรื่องเป็นราวอาจทำให้หายง่วงได้

ถ้ายังไม่หายง่วงนอน ให้สวดมนต์เสียงดัง ถ้าใช้วิธีนี้แล้วยังไม่หายง่วงนอน ให้ใช้นิ้วแยงหูและเอามือลูบตัว

ถ้ายังไม่หายง่วงนอนให้ลุกขึ้นยืน เอาน้ำล้างหน้าเหลียวดูทิศทั้งสี่และมองดูดาว

ถ้ายังไม่หายง่วงนอน ให้นั่งจินตนาการถึงแสงสว่างในเวลากลางวัน

ถ้าใช้วิธีนี้ไม่ได้ผล ให้ลุกขึ้นเดินจงกรม

ถ้าทำทุกวิธีแล้วยังไม่หายง่วงนอนให้เข้าห้องนอนหลับไปเลย

นี่คือวิธีที่พระพุทธเจ้าแนะนำให้พระโมคคัลลานะใช้แก้ง่วง

วิริยะทำให้กล้าสู้ความยากลำบาก แต่ในการต่อสู้นั้นอาจต้องกินเวลานาน เราจะทนรอได้นานเมื่อมีความหวังหล่อเลี้ยง ถ้าเรามีความหวัง เราก็ทนรอและสู้อุปสรรคต่อไปได้ แต่ถ้าหมดหวังก็อาจหมดความอดทน เช่นเดียวกับคนไข้ที่คิดว่าตนเองอาจจะไม่รอด เขาจะไม่มีกำลังใจจะสู้กับความเจ็บปวดที่เกิดจากการผ่าตัด บางคนยอมตายดีกว่าจะต้องทรมานกับการผ่าตัด ดังนั้น วิริยะหรือความเพียรต้องมีความหวังหล่อเลี้ยง ถ้าสิ้นหวังก็หมดความพยายาม ความหวังที่ว่านี้เป็นโพชฌงค์ข้อต่อไป

๔. ปีติสัมโพชฌงค์

ปีติแปลว่าความอิ่มใจ บางคนนึกว่าปีติก็คือสุข อันที่จริงปีติต่างจากสุข ปีติเกิดจากความหวังว่าจะได้สิ่งต้องการ

เช่น ได้ข่าวว่าจะได้ ๒ ขั้น เกิดปีติอิ่มใจเพราะได้ข่าวดี ปีติคือความอิ่มใจเกิดล่วงหน้าก่อนจะได้สิ่งที่เราต้องการ ความสุขเป็นความสบายกายหรือสบายใจที่เกิดขึ้นเมื่อได้สิ่งที่ต้องการ เพราะฉะนั้น เราอาจมีปีติยินดีกับข่าวดีบางข่าว ถ้าข่าวนั้นเป็นจริงคือเราได้สิ่งที่ต้องการ เราก็มีความสุข แต่ถ้าไม่เป็นจริง เราก็ผิดหวังมีความทุกข์

บางคนมีปีติเพราะหวังว่าจะได้โบนัสในปลายปีทั้งที่ก่อนหน้านี้เคยหมดหวังว่าจะได้ เนื่องจากมีข่าวว่ารัฐมนตรีท่านหนึ่งประกาศว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจจะไม่ได้โบนัส ตอนหลังท่านรัฐมนตรีบอกว่า ท่านไม่เคยพูดว่า จะตัดโบนัส หนังสือพิมพ์เขียนกันเอง เมื่อมีข่าวดีว่าจะได้โบนัส พนักงานรัฐวิสาหกิจมีปีติในใจ

ในแต่ละวันแพทย์และพยาบาลควรหาทางสร้างปีติให้กับคนไข้บ้าง เช่นเมื่อไปตรวจดูอาการคนไข้ ถ้าเห็นว่าอาการดีขึ้นนิดหน่อยก็พูดให้กำลังใจคนไข้บ้าง คนไข้จะได้มีปีติเกิดกำลังใจ ไม่ใช่ตรวจแล้วทำหน้าเครียดถอนใจเฮือก ๆ พูดไม่ออกได้แต่ส่ายหน้า คนไข้เห็นแล้วคงจะหมดหวัง ความหวังทำให้เกิดกำลังใจ คนไข้มีกำลังใจทนทรมาน รับการรักษาอยู่ได้ก็เพราะความหวัง

มีเรื่องเล่าว่า คนไข้อาการหนักมากสองคนพักรักษาตัวในห้องเดียวกันของโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ห้องนั้นเล็กจริง ๆ มีเตียงคนไข้แค่สองเตียง มีหน้าต่างบานเดียว คนไข้คนหนึ่งได้เตียงติดหน้าต่าง พอถึงเวลาเย็นเขาจะถูกพยาบาลจับนั่งบนเตียงวันละหนึ่งชั่วโมงเพื่อถ่ายของเสียออกจากปอด ขณะที่เขานั่งมองลอดช่องหน้าต่างออกไปนั้น เขาจะมีแก่ใจบรรยายภาพที่เขาเห็นในโลกภายนอกให้เพื่อนคนไข้ที่นอนอยู่บนเตียงด้านในของห้อง เพื่อนคนนี้ ลุกไม่ขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว เขาอาศัยคำบรรยายของคนไข้ใกล้หน้าต่างเป็นผงชูรสของชีวิต คนไข้ใกล้หน้าต่างบรรยายว่าเขาเห็นทะเลสาบกว้างใหญ่มีน้ำใสแจ๋ว หงส์ว่ายวนไปมาอย่างสง่างาม หนุ่มสาวนั่งจู๋จี๋กันริมทะเลสาบ พ่อแม่พาเด็กน้อยมาวิ่งเล่น ความสดใสไร้เดียงสาของเด็กช่างน่าประทับใจ เสียนี่กระไร

คนฟังรู้สึกเคลิ้มคล้อยตามทุกคำพูดจนเห็นภาพเด็กน้อยวิ่งซนจนเกือบตกน้ำ คำบอกเล่านั้นทำให้เขามีความหวังและกำลังใจจนอดอิจฉาคนไข้ติดหน้าต่างไม่ได้ เขาหวังว่าสักวันหนึ่ง เขาจะได้ย้ายไปอยู่ติดหน้าต่างและมีโอกาสมองเห็นความวิจิตรงดงามของโลกภายนอก ในที่สุดโอกาสก็เป็นของเขาเมื่อคนไข้บนเตียงใกล้หน้าต่างสิ้นชีวิตในเวลากลางคืน เจ้าหน้าที่เข็นศพออกไปจากห้องในเวลาเช้า

สิ่งแรกที่คนไข้ห่างหน้าต่างขอร้องพยาบาลให้ทำก็คือช่วยย้ายเขาไปอยู่บนเตียงใกล้หน้าต่างแทนคนไข้ที่เพิ่งเสียชีวิต พยาบาลช่วยกันย้ายเขาไปอยู่บนเตียงใกล้หน้าต่าง เขาดีใจมาก สิ่งแรกที่เขาทำก็คือนอนตะแคงหันหน้าเข้าหาหน้าต่าง แล้วใช้ข้อศอกยันพื้นและใช้มือช้อนศีรษะตัวเองขึ้นแล้วมองลอดหน้าต่างออกไป

สิ่งที่เขาเห็นก็คือผนังทึบของอาคารหลังถัดไป ไม่เคยมีทะเลสาบตรงนั้นเลย เพื่อนคนไข้ที่เพิ่งตายไปจินตนาการเห็นภาพทะเลสาบเพื่อสร้างความหวังและกำลังใจให้ตนเอง เรื่องนี้ทำให้นึกถึงคำประพันธ์ที่ว่า

สองคนยลตามช่อง คนหนึ่งมองเห็นโคลนตม
อีกคนตาแหลมคม เห็นดวงดาวอยู่พราวพราย

เมื่อเศรษฐกิจมีปัญหาในขณะนี้ คนไทยคงไม่หมดหวังง่าย ๆ เราพากันหวังว่าวันหนึ่งเศรษฐกิจจะฟื้นตัวได้ถ้าเราพร้อมใจกันแก้ปัญหา

ต่อไปนี้ต้องฝึกใจของเราให้มีความหวัง สื่อมวลชนช่วยเสนอข่าวดีที่ให้มีปีติและกำลังใจแก่คนไทยบ้าง ถ้ามีความหวังหล่อเลี้ยง เราก็จะมีพลังพอที่จะฝ่ามรสุมเศรษฐกิจนี้ไปได้

ถ้าจะเสียอะไรก็เสียไป ขอแต่อย่าเสียกำลังใจ

ถ้าจะหมดอะไรก็หมดไป ขอแต่อย่าหมดหวัง

มีข่าวดีสำหรับคนไทยที่ขอกล่าวเพิ่มเติมไว้ตรงนี้ว่า แม้ประเทศไทยจะมีปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่เราก็มีมหาเศรษฐีจำนวนมากพอที่จะติดอันดับโลก มีการศึกษาว่ามหาเศรษฐีที่มีเงินตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ ๔๐,๐๐๐ ล้านบาท) ขึ้นไปมีมากที่สุดในประเทศใด ผลที่ออกมาเป็นดังนี้ [๑๘]

อันดับที่ ๑ ประเทศสหรัฐอเมริกามีมหาเศรษฐีมากที่สุดในโลก ๑๔๕ คน

อันดับที่ ๒ ประเทศเยอรมันมี ๔๘ คน

อันดับที่ ๓ ประเทศญี่ปุ่นมี ๓๔ คน

อันดับที่ ๔ ประเทศไทยมี ๑๒ คน

การที่ประเทศเล็ก ๆ อย่างไทยมีมหาเศรษฐีมากเป็นอันดับ ๔ ของโลกนี้ไม่ใช่เรื่องธรรมดา แต่คงจะเป็นข่าวดีมากกว่านี้ถ้ามหาเศรษฐีของไทยทั้ง ๑๒ คนออกมาบริจาคเงินสมทบกองทุนไทยช่วยไทยหรือซื้อหุ้นของบริษัทคนไทยด้วยกันเพื่อไม่ให้ชาวต่างชาติมากว้านซื้อจนครอบงำเศรษฐกิจไทย

การช่วยกันแม้จะคนละเล็กละน้อยเป็นเรื่องที่ดี เพราะจะช่วยผ่อนหนักเป็นเบา ไม่ใช่เฉพาะมหาเศรษฐีเท่านั้นที่ต้องออกมาช่วยชาติในยามวิกฤต คนทั่วไปก็ช่วยได้ดีเหมือนกัน และถ้าเราออกมาช่วยกันคนละไม้คนละมือนอกจากประเทศจะพ้นภัยแล้วเรายังสามารถสร้างสังคมไทยให้เป็นสวรรค์เหมือนนิทานต่อไปนี้

ชายคนหนึ่งตายไปพบยมบาลที่สำนักงานใหญ่ของท่าน เนื่องจากตอนที่มีชีวิตอยู่เขาได้ทำบุญและทำบาปไว้เท่ากัน ยมบาลจึงให้เขามีสิทธิเลือกว่าจะขึ้นสวรรค์หรือลงนรกก่อนก็ได้ เขาขออนุญาตยมบาลชมสวรรค์ตัวอย่างและนรกตัวอย่างเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ยมบาลก็อนุญาตโดยบอกว่าถ้าเปิดหน้าต่างซ้ายมือจะเห็นนรกตัวอย่างและเปิดหน้าต่างขวามือจะเห็นสวรรค์ตัวอย่าง เขาเปิดหน้าต่างด้านซ้ายมือแล้วมองเข้าไปก็เห็นคนหลายคนนั่งล้อมวงอยู่ในห้องเล็ก ๆ ห้องหนึ่ง ตรงกลางวงมีหม้อซุปขนาดใหญ่วางอยู่ แต่ละคนถือทัพพีด้ามยาวซึ่งถูกผูกติดกับแขนตัวเอง เนื่องจากด้ามทัพพียาวมาก แต่ละคนตักซุปแล้วจึงไม่อาจใส่อาหารเข้าปากตัวเอง มีท่าทางหิวโหยและผอมโซมาก ยมบาลบอกว่านี่คือนรก

เขาเปิดหน้าต่างด้านขวามือแล้วมองเข้าไปก็เห็นคน

หลายคนนั่งล้อมวงอยู่ในห้องเล็ก ๆ ห้องหนึ่ง ตรงกลางวงมีหม้อซุปขนาดใหญ่วางอยู่ แต่ละคนถือทัพพีด้ามยาวซึ่งถูกผูกติดกับแขนตัวเอง ห้องนี้ดูไม่ต่างจากห้องซ้ายมือ ที่แปลกออกไปก็คือแต่ละคนในห้องนี้ดูอิ่มหมีพีมัน มีความสุขทั้ง ๆ ที่ด้ามทัพพียาวมาก ยมบาลบอกว่านี่คือสวรรค์และอธิบายว่าที่คนในสวรรค์อิ่มหนำสำราญเพราะเมื่อเห็นว่าด้ามทัพพียาวเกินไปพวกเขาก็ใช้ทัพพีตักซุปป้อนใส่ปากให้กันและกัน ส่วนพวกที่ตกนรกมีแต่ความเห็นแก่ตัว เมื่อตัวเองกินไม่ได้ก็ไม่ยอมตักให้คนอื่นกิน แต่ละคนจึงหิวโหย

นรกอยู่ที่ความเห็นแก่ตัวของคน ส่วนสวรรค์อยู่ที่การแบ่งปันช่วยเหลือกัน ถ้าคนไทยมีน้ำใจต่อกัน สวรรค์บนดินก็ดูจะอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม

วิธีควบคุมใจไม่ให้ลืมตัว

ได้กล่าวแล้วว่าเศรษฐกิจเป็นอนิจจังคือไม่เที่ยง มีขาขึ้นและขาลง ช่วงที่เศรษฐกิจดี ไทยฝันจะเป็นเสือตัวที่ ๕ แห่งเอเชีย ประกาศว่าไทยจะเป็นนิคส์ ซึ่งตอนนี้โดนน็อคไปแล้ว ในช่วงที่ผ่านมา เราเหลิงลืมตัว ไม่ประหยัดอดออม เรารวยเพราะกู้เงินเขามาใช้แล้วยังประมาท ต่อไปนี้ถ้าเราต้องเผชิญปัญหาด้วยความรอบคอบสุขุม พยายามควบคุม

ตัวเองไม่ให้ลืมตัวเวลาได้ดีและไม่ให้โวยวายในยามตกต่ำ

การควบคุมใจไม่ให้หลงระเริงลืมตัวเรียกว่านิคคหะ คือการข่มจิต ขงจื้อกล่าวว่า *เป็นการง่ายที่จะไม่ตีโพยตีพายในยามตกยาก แต่เป็นการยากที่จะไม่หลงลืมตัวในยามได้ดี* บางคนยามได้ดีมีสุขไม่เคยนึกถึงเพื่อน หยิ่งยโสโอหังพูดบาดหมางจิตใจคนอื่นตลอดเวลา ความหยิ่งทะนงนำไปสู่ความพินาศดังคำกล่าวที่ว่า *ไม้สูงกว่าแม่มักจะแพ้ลมบน คนสูงเกินคนมักจะโค่นกลางคัน*

ในเรื่องรามเกียรติ์ควายหนุ่มชื่อทรพีพยายามวัดรอยเท้าพ่อชื่อทรพา เมื่อเห็นว่ารอยเท้าเท่ากัน ก็ไปท้าสู้กับพ่อแล้วก็ฆ่าพ่อตายสมใจ ฮึกเหิมในชัยชนะในที่สุดก็ไปท้าสู้กับลิงชื่อพญาพาลี สู้กันหลายวันไม่มีใครชนะเพราะทรพีมีเทวดารักษาอยู่ แม้พาลีจะมีฤทธิ์ก็ฆ่าทรพีไม่ได้ ในที่สุด พาลีเยาะเย้ยว่าที่ทรพีเก่งเพราะมีเทวดารักษา ทรพีกลัวเสียหน้าจึงบอกว่าข้าเก่งเองไม่มีเทวดารักษา ข้าสู้ด้วยกำลังของข้า พาลีรีบประกาศให้เทวดาได้ยินว่าทรพีอกตัญญูไม่รู้คุณเทวดา ขออย่าได้รักษาทรพีอีกเลย เทวดาที่สิงอยู่ในร่างของทรพีไม่พอใจจึงพากันออกจากร่างของทรพี เมื่อเทวดาไม่คุ้มครองทรพีก็ถูกพาลีฆ่าตาย ความฮึกเหิมทะนงตนเกินไปนำสู่จุดจบอย่างนี้

เศรษฐกิจไทยตกเหวเพราะเราหลงใหลได้ปลื้มกับความสำเร็จที่มาจากการกู้เงินคนอื่นมาลงทุนและในที่สุดเราก็ลืมระวังตัว ถามว่า ถ้าเราฟื้นคืนชีพได้อีกจะควบคุมไม่ให้ลืมตัวได้อย่างไร และในยามวิกฤตจะควบคุมความเสียหายไม่ให้ลุกลามได้อย่างไร ตอบว่าเราทำได้ด้วยโพชฌงค์ ๓ ข้อสุดท้ายดังต่อไปนี้

๕. ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์

ปัสสัทธิแปลว่า **ความสงบ** ปัสสัทธิไม่ใช่กายสงบอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงใจสงบคือไม่เครียด ไม่ตื่นเต้นไม่ลนลานในเวลาวิกฤต เรียกว่าใช้ความสงบสยบความเคลื่อนไหว

ยามที่เกิดวิกฤตขึ้นมาเช่นไฟไหม้บ้าน เราต้องสงบสติอารมณ์สักชั่วขณะนิดหนึ่งก่อนที่จะดับไฟหรือขนย้ายสมบัติ บางคนตกใจมากอุตส่าห์แบกของหนักนึกว่าเป็นตู้เซฟวิ่งไปถึงปากตรอกจึงรู้ว่าแบกโอ่งน้ำ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจให้ใช้ปัสสัทธิสงบดูสถานการณ์ให้รอบคอบพยายามจำกัดขอบเขตของความเสียหายไว้อย่าให้ลุกลาม

เมื่อไม่นานมานี้ ธนาคารโลกได้ทำการศึกษาผลกระทบที่สภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจมีต่อสังคมไทย[๑๙] ผล

การศึกษาพบว่าปัญหาเศรษฐกิจไทยเกิดเร็วมากจนคนไทยหลายคนตั้งตัวไม่ทัน ปัญหาที่กระทบโดยตรงก็คือจะมีคนว่างงานประมาณ ๑,๗๐๐,๐๐๐ คน เมื่อเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง การปล้นจี้มีมากขึ้น มีการค้ายาเสพย์ติดเพิ่มมากขึ้น เด็กถูกให้ออกจากโรงเรียน และที่สำคัญคือเกิดความร้าวฉานในชุมชน คนในชุมชนที่เคยร่วมมือกันได้หันมาแข่งขันและระแวงกันเอง การศึกษาของธนาคารโลกนี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจกำลังลุกลามไปเป็นปัญหาสังคม เราต้องช่วยกันจำกัดความเสียหายไม่ให้ลุกลามไปมากกว่านี้ ที่สำคัญก็คือสถาบันครอบครัวต้องไปรอด เมื่อสามีหรือภรรยาต้องออกจากงาน คู่ครองก็ต้องเป็นกำลังใจในยามยาก ไม่หาเรื่องพาลทะเลาะจนเกิดปัญหาใหม่ คือครอบครัวแตกแยก ความยากจนเป็นปัญหาเศรษฐกิจ เราไม่ควรขยายผลของความยากจนไปทำลายความรักและความอบอุ่นในครอบครัว อย่าให้เข้าตำราที่ว่า *เมื่อความจนมาเคาะประตู ความรักก็โบยบินออกไปทางหน้าต่าง* เราจำกัดความเสียหายด้วยปัสสัทธิคือใช้ความสงบสยบความวุ่นวาย เมื่อเห็นว่าอีกฝ่ายกำลังร้อนมา เราพยายามสงบเย็นเข้าไว้ ดังกรณีต่อไปนี้

สามีขับรถพาภรรยาไปเที่ยวต่างรัฐกลับมาถึงบ้าน

แล้วจอดรถไว้หน้าบ้านไม่นำเข้าไปจอดในโรงรถ พวกเขาหลับไปด้วยความเหนื่อยล้าจากการเดินทาง พอตื่นขึ้นมาตอนเช้าก็พบว่ารถถูกขโมยไปแล้ว ภรรยาต่อว่าสามีว่าเป็นเพราะคุณคนเดียวที่ไม่เอารถเข้าจอดในโรงรถ มันถึงได้หายไป สามีพูดยิ้ม ๆ ว่าไม่เป็นไร เราไปแจ้งตำรวจกันนะ เวลาผ่านไปหนึ่งวัน ภรรยานึกได้ว่าของมีค่าอะไรบ้างอยู่ในรถ ที่สำคัญมากก็คืออัลบั้มภาพงานแต่งงานของพวกเขาก็อยู่ในนั้นด้วย ภรรยาบ่นเสียดายอัลบั้มและรู้สึกหงุดหงิดมาก ฝ่ายสามีก็มองหน้าภรรยาแล้วยิ้มขำที่เธอเสียดายสิ่งของที่ไม่จำเป็นแก่ปากท้องเท่าไร ภรรยายิ่งรู้สึกหงุดหงิดถึงกับต่อว่าสามีที่ยังจะทำหน้าเป็นในเมื่อรถใหม่และของมีค่าหายไป สามีมองหน้าภรรยาแล้วบอกว่า คุณคิดว่าเราควรจะทำอย่างไรดีระหว่าง (๑) รถของเราหายแล้วเราหงุดหงิดหัวเสียทั้งวัน หรือ (๒) รถของเราหายแต่เราสามารถจะมีความสุขต่อไปได้

ห้าวันต่อมา ตำรวจพบรถคันนั้น สิ่งของภายในรถหายไป รถชำรุดเสียหาย บริษัทประกันภัยจ่ายค่าซ่อม ๓,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ รถถูกส่งไปซ่อมอยู่ ๗ วัน เมื่อซ่อมเสร็จแล้ว สามีไปขับรถออกจากอู่เพื่อนำกลับบ้าน ระหว่างทางเขาขับไปชนท้ายรถคันหนึ่งจนรถเสียหายต้องเรียกค่าซ่อมจาก

บริษัทประกันภัยอีก ๓,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ ถึงตอนนี้สามีหมดความอดทน เขาหัวเสียอย่างมาก ขับรถกลับบ้านด้วยสีหน้าบอกบุญไม่รับ เมื่อถึงบ้าน ภรรยาเห็นสภาพรถแล้วถามว่าเกิดอะไรขึ้น สามีเล่าเหตุการณ์ให้ฟังอย่างหัวเสีย ภรรยาฟังไปหัวเราะไป สามีจึงต่อว่าภรรยาว่าคุณยังจะหัวเราะอยู่ได้ ภรรยาเตือนสติว่าคุณคิดว่าเราควรจะทำอย่างไรดี ระหว่าง (๑) รถของเราเสียหายแล้วเราหงุดหงิดหัวเสียทั้งวัน หรือ (๒) รถของเราเสียหาย แต่เราสามารถจะมีความสุขต่อไปได้

สามีหัวเราะและพวกเขาก็พากันออกไปทานอาหารเย็นนอกบ้านอย่างมีความสุข

โลกเป็นอย่างไรไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะรับรู้อย่างไรต่างหาก เราสามารถที่จะเลือกอยู่อย่างยากจนแล้วมีความทุกข์หรืออยู่อย่างยากจนแต่มีความสุข ความสงบสุขนั้นคือปัสสัทธิ เมื่อมีความสงบสุข จิตจะเป็นสมาธิได้ง่าย ดังบาลีว่า *สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ จิตของผู้มีความสุขย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิ* [๒๐] เรื่องสมาธินี้เป็นโพชฌงค์ข้อต่อไป

๖. สมาธิสัมโพชฌงค์

สมาธิคือความตั้งใจมั่นอยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เรา

กำหนดใจว่าจะทำให้สำเร็จ ใจเราปักหลักอยู่กับเรื่องนั้นเท่านั้น สมาธิมีคำใช้แทนว่า **เอกัคคตา** แปลว่าคิดเรื่องเดียว เช่น เลือกปัญหาที่เร่งด่วนมาคิดเพียงเรื่องเดียว ถ้ามีหลายเรื่อง ก็เลือกทำทีละเรื่อง กำหนดเวลาไว้สำหรับเรื่องแต่ละเรื่อง เป็นช่วง ๆ เห็นว่าเรื่องไหนสำคัญมากก็ทุ่มเททำเรื่องนั้นจน หมดเวลาหรือเสร็จเรื่องแล้วจึงค่อยเปลี่ยนไปทำเรื่องอื่น คนมีสมาธิจะคิดทำทีละเรื่อง ไม่ใช่ปล่อยให้เรื่องต่าง ๆ เข้ามา รกสมองไปหมดจนเกิดความเครียด

คนเครียดคือคนแบกเรื่องหนักไว้เต็มหัว พรุ่งนี้ หรือมะรืนนี้จะถึงวันจัดงาน กังวลว่านี่ก็ยังไม่ได้ทำ นั่นก็ ยังไม่ได้ทำ คิดจะทำเรื่องหนึ่งก็มีเรื่องนั้นมาเรื่องนี้มากวน ใจจนไม่มีสมาธิ คนที่ไม่เครียดก็คือทำทีละเรื่อง ทีละอย่าง อันไหนจำเป็นรีบด่วนก็ทำก่อน คนที่มีระเบียบในชีวิตบาง คนทำงานได้หลายเรื่องในวันเดียวกัน ข้อสำคัญต้องมี ระเบียบว่า งานนี้เราทำให้เต็มที่ เมื่อเสร็จแล้วจึงจะจับงาน อื่นขึ้นมาทำ เราฝึกทำทีละเรื่อง ๆ เหมือนกับยกเก้าอี้ทีละตัว ถ้าท่านพยายามยกทีละ ๑๐ ตัว ก็ยกไม่ไหว

ดังนั้น ข้อปฏิบัติสำคัญในยามวิกฤตก็คือว่าอย่าเปิด ศึกหลายด้าน หมายความว่าถ้ากำลังประสบปัญหาความ ยากจนเราต้องไม่เพิ่มปัญหาอื่นเข้ามา เช่น พยายามอย่า

ให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวกับคู่ครองหรือลูกของเรา ถ้าต้องแก้ปัญหาทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน เราคงปวดหัวแย่ ประธานาธิบดีบิลล์ คลินตัน ประสบมรสุมการเมืองอันเนื่องจากการถูกหญิงสาว คนแล้วคนเล่ากล่าวหาว่า ท่านมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับพวกเธอ การที่ประธานาธิบดีคลินตัน รอดพ้นมาได้ก็เพราะภริยาของท่านคือนางฮิลลารียืนหยัดเคียงข้างท่านตลอดเวลาทั้งยังออกมาปกป้องท่านด้วยการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน ถ้าภริยาของท่านประธานาธิบดีออกมาผสมโรงถล่มท่านด้วย คิดหรือว่าประธานาธิบดีจะรอดมาได้

นี่แหละที่ว่า อย่าเปิดศึกหลายด้าน ถ้ามีปัญหารุมเร้ามากมาย เราต้องพยายามสงบศึกกับเรื่องจุกจิกกวนใจไว้ก่อน คิดแก้ปัญหาเฉพาะที่เป็นเรื่องคอขาดบาดตายเป็นอันดับแรก เหมือนกับที่เห็นว่าเรือปริ่มน้ำใกล้จะล่ม ผู้โดยสารในเรือต้องหยุดตีกันเพื่อเปิดโอกาสให้นายท้ายเรือแก้ปัญหาเฉพาะหน้าก่อน

มีเรื่องเล่าว่า นายกรัฐมนตรีคนหนึ่งของอังกฤษขณะที่ต่างชาติยกทหารบุกเข้ามา ปรากฏว่าในรั้วในวังตกใจกันใหญ่เลยวิจารณ์กันว่าจะรบดีไหม ท่านนายกรัฐมนตรีไม่ประกาศสงครามสักที ยังอึมครึมกันอยู่จนกระทั่งเวลา

เลี้ยงอาหารค่ำงานใหญ่มีเจ้าหญิงองค์หนึ่งร่วมเสวย แขกในงานคุยกันเรื่องสงครามว่ารัฐบาลจะรบหรือไม่รบ ท่านนายกรัฐมนตรีนั่งรับประทานเฉยไม่พูดกับใคร คนก็วิจารณ์กันรอบ ๆ โต๊ะ ในที่สุดเจ้าหญิงทนไม่ได้ถามท่านนายกรัฐมนตรีตรง ๆ ว่า ท่านยังมัวรออะไรอยู่ ท่านนายกรัฐมนตรีทูลตอบว่า กำลังรอของหวานรายการต่อไป

นี่เป็นสมาธิ พวกที่เครียดจนเป็นโรคกระเพาะ กินไม่ได้ นอนไม่หลับ ควรฝึกคิดทีละเรื่องอย่างนี้ การทำสมาธิก็คือมีสติอยู่กับเรื่องเฉพาะหน้านั้นและเอาจิตใจตามเรื่องนั้นอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายเหมือนกับกระแสน้ำที่อยู่ในเขื่อนแล้วปล่อยออกมาทางเดียวจะเป็นพลังผลิตกระแสไฟฟ้าได้ ถ้ากระแสจิตซัดส่ายไปหลากหลายจะไม่มีพลังพอจะแก้ปัญหา บางครั้งถ้าท่านมีปัญหาอะไร คิดไม่ออก ให้นอนหลับ ตื่นเช้าขึ้นมา สมองจะปลอดโปร่ง ความคิดของท่านสดใสขึ้น ไอเดียต่าง ๆ จะเกิดขึ้น นักคิดหลายคนได้ความคิดที่ดีตอนเช้ามืดเมื่อสมองปลอดโปร่ง เพราะได้พักผ่อนนอนหลับ กระแสจิตจึงมีพลัง

ในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ฝึกแก้เครียดด้วยการนั่งสงบทำอานาปานสติ คือกำหนดรู้ลมหายใจเข้า-ออก กำหนดเรื่องเดียวคือลมหายใจปัจจุบันที่กำลังเข้าหรือออกไม่ใส่ใจ

เรื่องอื่นเลย คิดเรื่องเดียวคือลมหายใจ ไม่นานนักลมหายใจจะสงบบางเบาสม่ำเสมอ ท่านจะรู้สึกผ่อนคลายด้วยสมาธิ

เมื่อทำงานด้วยสมาธิ นอกจากจะผ่อนคลายหายเครียดแล้ว เรายังจะมีความสุขในการทำงานไม่ว่าเราจะทำงานอะไรก็ตาม ให้ทำด้วยใจเต็มร้อย ใส่ชีวิตชีวาเข้าไปในงานนั้น นักพูดนักแสดงที่คนนิยมพอขึ้นเวทีจะมีชีวิตชีวามาก ท่านเคยเล่านิทานให้เด็กฟังไหม ถ้าท่านมีสมาธิในการเล่าเรื่อง ท่านจะสนุกสนานมีชีวิตชีวา คนฟังจะมีอารมณ์ร่วมคล้อยตาม นอกจากนั้นคนเล่าเองอาจได้รับอานิสงส์ชนิดคาดไม่ถึง

มาร์ติน บูเบอร์เขียนเล่าว่า คุณปู่ของเขาป่วยนอนอยู่บนเตียง ลุกไม่ขึ้น คล้ายจะเป็นง่อย ไม่มีกำลังขา วันหนึ่งลูกหลานหลายคนมาเยี่ยมคุณปู่และชวนคุณปู่คุยเรื่องนั้นเรื่องนี้ ตอนหนึ่ง หลานถามเรื่องในอดีตสมัยคุณปู่เป็นนักศึกษาว่าจำอาจารย์คนไหนได้บ้าง คุณปู่นึกถึงอาจารย์คนหนึ่งได้ แกเป็นคนแปลกมาก

พูดมาถึงตรงนี้ทำให้นึกถึงอาจารย์คนหนึ่งของมหาจุฬาฯ ชื่อศาตราจารย์แสง มนวิทูร ท่านเป็นคนแปลก เวลาสวมเสื้อท่านติดกระดุมทุกเม็ดจนถึงคอ ลูกศิษย์ถามว่าทำไมอาจารย์ติดกระดุมถึงคอเลย ศาสตราจารย์แสงย้อนถามว่าเสื้อมีกระดุมไว้ทำอะไรล่ะ

วันหนึ่งลูกศิษย์อีกคนหนึ่งเรียนจบไปหลายปีมาพบศาสตราจารย์แสงโดยบังเอิญก็ถามว่า "ผมไม่ได้พบอาจารย์นานแล้ว นิสิตรุ่นผมคนหนึ่งที่ชอบแซวอาจารย์ คิดว่าอาจารย์คงจำได้ไม่ทราบว่าเขายังอยู่ที่มหาจุฬาฯ หรือเปล่าเขาเป็นอย่างไรบ้าง"

ศาสตราจารย์แสงทำท่าคิดเอามือกุมขมับแล้วตอบว่า"เขาตายเสียแล้ว"

"เขาตายเมื่อไร ทำไมผมไม่รู้เรื่องเลย" ลูกศิษย์ซักด้วยความตกใจ

ศาสตราจารย์แสงตอบว่า "เขาตายไปจากความทรงจำของผมเสียแล้ว"

กลับมาเรื่องคุณปู่ของมาร์ติน บูเบอร์ต่อ คุณปู่เล่าว่าอาจารย์คนหนึ่งแปลกมาก เวลาสวดมนต์ ชอบกระโดดโลดเต้น กระโดดไปสวดมนต์ไป พอคุณปู่เล่าถึงตอนนี้ก็แสดงท่าทางประกอบโดยลุกขึ้น กระโดดเลียนแบบครูท่านทำโดยไม่รู้ตัว คุณปู่ลุกเดินได้ตั้งแต่วันนั้น

เพราะฉะนั้นคนที่มีสมาธิจะทำงานได้ทุกอย่าง ทุ่มเทสมาธิไปในงานที่ทำ จิตว่างจากความกังวล ว่างจากเรื่องอื่นทั้งหมด ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง พูดในแง่บวก

ก็คือมีสมาธิ มุ่งมั่นในงานที่ทำ พูดในแง่ลบก็คือให้ปล่อยวางเรื่องอื่นชั่วคราว คือมีใจอุเบกขาเป็นกลางวางเฉยในเรื่องอื่น อุเบกขาเป็นโพชฌงค์ข้อสุดท้าย

๗. อุเบกขาสัมโพชฌงค์

จิตมีสมาธิเมื่อคิดอยู่เรื่องเดียวได้เพราะมีอุเบกขา คือวางเฉยกับเรื่องอื่น เช่น ถ้าจะผ่าตัดคนไข้ที่ไม่ใช่ญาติของตน แพทย์จะทำได้ง่ายเพราะวางใจเป็นกลาง ไม่ห่วงกังวลถึงผลที่จะตามมา แต่ถ้าต้องผ่าตัดลูกรักของตน มือจะสั่น ซึ่งเหมือนนักกีฬายิงธนู ถ้าในขณะแข่งขัน เขาคิดจะให้ได้เหรียญทอง มืออาจจะสั่นจนยิงพลาดเป้าก็เป็นได้ นั่นเพราะเกิดอาการเกร็งขึ้นมา

หลายท่านคงจำเรื่องการแข่งขันฟุตบอลชิงเหรียญทองในกีฬาซีเกมส์ที่อินโดนีเซีย เป็นข่าวดังเพราะแฟนฟุตบอลจุดไฟเผาสนามขู่นักเตะไทยไม่ให้เอาชนะนักเตะอินโดนีเซีย เรารู้แต่แรกว่า คงเสมอกัน เพราะแฟนบอลก่อกวนมาก เมื่อเล่นจนหมดเวลาปรากฏว่าเสมอกันจึงตัดสินด้วยการเตะลูกโทษ คนดูในสนามพยายามข่มขวัญนักเตะไทยให้ตกใจแล้วยิงลูกโทษไม่เข้า แต่หารู้ไม่ว่าพวกเขาได้สร้างแรงกดดันให้กับนักเตะของพวกเขาเอง นักเตะอินโด-

นีเซียรู้สึกเครียดมาก เพราะกลัวจะเตะลูกโทษไม่เข้าแล้วทำให้แฟนบอลผิดหวัง พวกเขาขาดอุเบกขารู้สึกเกร็งขึ้นมาจึงเตะลูกโทษออกนอกกรอบประตูไปจนแพ้ทีมไทย ในขณะที่นักเตะไทยมีอุเบกขาวางเฉยเพราะรู้ว่าถึงจะแพ้ก็ได้คะแนนสงสารจากคนไทย พวกเขายิงลูกโทษสบาย ๆ เอาชนะอินโดนีเซียจนได้

ในปัจจุบันที่เศรษฐกิจตกต่ำ เราฝึกใจให้มีอุเบกขาไม่ยินดียินร้ายจนเกินไป ดูใจตัวเองเฉย ๆ เรามีอุเบกขาปล่อยวางไม่กังวลแล้วระดมสมาธิไปแก้ปัญหาที่เราเผชิญอยู่

ศรีปราชญ์ถูกเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชสั่งประหารชีวิต ในนาทีวิกฤตแห่งความเป็นความตายนั้น ศรีปราชญ์ยังสามารถวางอุเบกขามีสมาธิแต่งโคลงบทสุดท้ายในชีวิตก่อนที่ศีรษะจะหลุดจากบ่าว่า

ธรณีนี่นี้ เป็นพยาน
เราก็ศิษย์มีอาจารย์ หนึ่งบ้าง
เราผิดท่านประหาร เราชอบ
เราบ่ผิดท่านมล้าง ดาบนี้คืนสนอง

เมื่อเผชิญวิกฤต เราต้องสามารถวางอุเบกขาไม่ตื่นตกใจ ดังพุทธภาษิตที่ว่า *“บัณฑิตไม่แสดงอาการขึ้น ๆลง ๆ”*

ถ้าเห็นว่าจิตกำลังตก ให้ยกจิต ถ้าเห็นว่าจิตเหินลอยให้ข่มจิตลงมาด้วยอุเบกขา

คนที่ประสบความสำเร็จก็ต้องมีอุเบกขาวางเฉยไม่เหลิงลืมตัวในยามได้ดี เขาต้องมีสมาธิมุ่งมั่นทำงานต่อไป นักพูดและนักเขียนที่ดีหลายคนคิดว่าตนประสบความสำเร็จแล้วมักจะพูดหรือเขียนเรื่องใหม่ด้วยความกังวลใจว่าจะทำได้ไม่ดีเท่าเรื่องเก่า นักวาดภาพที่คิดว่าวาดภาพได้ดีที่สุดแล้ว จะเฉื่อยลง นักแสดงก็เหมือนกัน คนเหล่านี้ไม่สามารถจะวางอุเบกขากับความสำเร็จของตนเอง บางคนจมไม่ลง พอขึ้นแล้วมักเหลิงจนติดลมบน ใครที่วางเฉยมีอุเบกขากับความสำเร็จของตนจะสามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา กำลังทำเรื่องใดก็มีสมาธิกับเรื่องนั้น แต่คนที่ยินดีพอใจยึดติดอยู่กับความสำเร็จเล็กน้อยในอดีตจะไม่สามารถสร้างความสำเร็จชิ้นใหม่ที่ดีกว่าเก่า

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ตรัสรู้เพราะมีธรรม ๒ ประการ คือ[๒๑]

๑. ทำความเพียรไม่ย่อหย่อน

๒. ไม่สันโดษในกุศลธรรมคือการทำความดี

พระพุทธเจ้าสอนให้เราสันโดษคือพอใจสิ่งของภายนอก แต่ไม่ให้สันโดษในการทำความดี เช่น ไม่สันโดษว่า

รักษาศีลได้หนึ่งข้อก็พอแล้ว เราต้องพยายามทำให้มากกว่านั้น คือ รักษาศีลให้ครบ ๕ ข้อ เมื่อรักษาศีล ๕ ครบแล้ว เราต้องพยายามรักษาศีล ๘ ต่อไป จากนั้นต้องฝึกนั่งกรรมฐาน เราไม่หยุดทำความดีเพียงเพราะพอใจกับความสำเร็จชั้นต้น เราจะหยุดก็ต่อเมื่อสำเร็จเป็นพระอเสขะคือผู้ไม่ต้องศึกษาเนื่องจากบรรลุชั้นสูงสุดเป็นพระอรหันต์

บทสรุป

รวมความว่า ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจเช่นนี้ เราหมั่นใช้สติตรวจสอบตนเองในทุกสถานการณ์ ถ้าเห็นว่าจิตของเราตกมาก ให้ทำปัคคาหะคือยกจิตด้วยธรรมวิจัย คือพิจารณาหาคติธรรมมาสอนใจให้เกิดวิริยะคือความขยันและกล้าหาญที่จะสู้กับความยากลำบากทั้งหลายโดยมีความหวังจากปีติเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชะโลมใจ

ในเวลาใด เราเห็นว่าจิตเหลิงลืมตัวเพราะประสบความสำเร็จก็ให้ทำนิคคหะคือข่มจิตด้วยปัสสัทธิ คือมีความสงบได้ดีแล้วไม่ลืมตัว ยังคงมีสมาธิมุ่งมั่นทำงานนั้นต่อไปไม่วอกแวก มีอุเบกขา คือไม่ตีโพยตีพายในเวลาตกต่ำและไม่หลงระเริงในยามได้ดีมีสุข ไม่ว่าเศรษฐกิจจะขึ้นหรือลงก็ให้วางใจเป็นกลางสงบนิ่งในทุกสถานการณ์เหมือนเรื่องต่อไปนี้

เศรษฐีคนหนึ่งมีลูกชาย ๒ คน ก่อนตายเศรษฐีทิ้งมรดกมากมายไว้ให้ลูกชายทั้งสอง เมื่อสิ้นบิดาลูกชายตกลงแบ่งมรดกกันคนละครึ่ง แบ่งทุกอย่างจนมาถึงชิ้นสุดท้ายเป็นกล่องใบหนึ่ง เมื่อเปิดกล่องก็พบแหวนสองวง วงหนึ่งเป็แหวนเพชร อีกวงหนึ่งเป็นแหวนทองเกลี้ยง ๆ มีรอยจารึกว่า *"อิทัง อนิจจัง (สิ่งนี้ไม่เที่ยง)"*

พี่ชายบอกว่าตนควรจะได้แหวนเพชร เพราะเป็นแหวนประจำตระกูล น้องชายตกลงยกแหวนเพชรให้พี่ชาย พวกเขาแยกย้ายกันไปทำธุรกิจ คนทั้งสองมีชะตาชีวิตต่างกัน

เมื่อพี่ชายไปทำธุรกิจ ช่วงไหนเศรษฐกิจดีหุ้นขึ้นราคาเขาก็ลิงโลดดีใจ ช่วงไหนเศรษฐกิจตกต่ำเพราะฟองสบู่แตกราคาหุ้นตก เขาเครียดมาก ทำใจไม่ได้ ไม่นานก็เป็นโรคประสาท

ฝ่ายน้องชายก็ไปทำธุรกิจเช่นเดียวกัน ช่วงไหนเศรษฐกิจดี หุ้นขึ้นราคา เขาดูแหวนแล้วบอกกับตัวเองว่า *"อิทัง อนิจจัง (สิ่งนี้ไม่เที่ยง)"* ทำธุรกิจด้วยความไม่ประมาท ช่วงไหนเศรษฐกิจตกต่ำ ราคาหุ้นตก เขามองไปที่แหวนแล้วบอกตัวเองว่า *"อิทัง อนิจจัง (สิ่งนี้ไม่เที่ยง)"* เขาจึงไม่เครียดและไม่เป็นโรคประสาท ธุรกิจของเขาอยู่ได้เพราะเตรียมเผชิญวิกฤตด้วยความไม่ประมาท

การที่น้องชายรอดมาได้เพราะเขาถือคำว่า *"อิทัง อนิจจัง (สิ่งนี้ไม่เที่ยง)"* เป็นคำมหัศจรรย์หรือ magic word

ขอฝากคำมหัศจรรย์แด่ท่านทั้งหลายในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ด้วยเวลาเพียงเท่านี้ ในท้ายที่สุดนี้ ขออ้างคุณพระศรีรัตนตรัย คือ พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ จงมารวมกันเป็นตบะ เป็นเดชะ เป็นพลวะปัจจัย อำนวยพรให้ท่านทั้งหลายจงมีความสุข ความเจริญในโอกาสวันขึ้นปีใหม่และตลอดไป สมบูรณ์ด้วยลาภยศสุขสรรเสริญทุกทิพาราตรีกาล มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ปรารถนาสิ่งใดที่ชอบประกอบด้วยธรรมก็ขอให้ความปรารถนานั้น ๆ จงพลันสำเร็จ ตลอดกาลนานเทอญ.

เชิงอรรถ

๑. ขุ.ธ. ๒๕/๑๖/๒๖.

๒. ขุ.มหา. ๒๙/๑๗๔๓/๕๖๘.

๓. Encyclopedia Britannica CD 1998.

๔. Ash, Russell, *The Top 10 of Everything 1998*, p. 20.

๕. ขุ.ชา. ๒๗/๕๔๕/๑๓๖.

๖. *Bangkok Post Economic Review Year-end 1997*, p. 15.

๗. ขุ.ชา. ๒๗/๑๗๓๔/๓๔๓.

๘. สุวณฺณหํสชาตกํ. ชาตกฏฺฐกถา ๒ เอกนิปาต-วณฺณนา หน้า ๓๖๐.

๙. ขุ.ธ. ๒๕/๒๒/๓๖.

๑๐. เสฐียรโกเศศ, *หิโตปเทศ*, บรรณาคาร, ๒๕๐๗, หน้า ๔๖.

๑๑. ขุ.มหา. ๒๙/๙๘๖/๖๒๘.

๑๒. สํ.มหา. ๑๙/๔๑๕-๔๒๘/๑๑๓-๑๑๗.

๑๓. *อุปลมณี*, ๒๕๓๗, หน้า ๒๕-๓๑.

๑๔. ขุ.ธ. ๒๕/๑๒/๑๘.

๑๕. องฺ. อฏฺฐก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

๑๖. ม.มู. ๑๒/๒๗/๒๘.

๑๗. องฺ. สตฺตก. ๒๓/๕๘/๘๗.

๑๘. Ash, Russell, *The Top 10 of Everything 1998*, p. 40.

๑๙. *Financial Times*, April 4-5, 1998, p. 3.

๒๐. สํ.มหา. ๑๙/๓๗๘/๑๐๐

๒๑. องฺ.ทุก. ๒๐/๒๕๑/๖๔.



เงินทุนจากต่างประเทศที่ไหลเข้ามาเหมือนขนหงส์ทองคำ ตอนนี้เราจับถอนขนหมดเลย หงส์ทองบินหนีไปแล้ว เราได้หงส์ตัวใหม่กลับมาเป็นหงส์ไอเอ็มเอฟซึ่งดุมาก กว่าหงส์นี้จะสลัดขนให้เราแต่ละเส้นก็ตั้งเงื่อนไขมาก ทีนี้เราไม่รู้ว่าจะโทษใคร เราเคยมีโชคแต่รักษาไว้ไม่ได้เพราะคนได้ดีมักประมาท ขาดความระมัดระวังเท่าที่ควร

ถ้ามองปัญหาเศรษฐกิจตอนนี้อย่างมีธรรมะ เราก็ไม่ควรท้อแท้หมดหวังเพราะมองเห็นด้านร้ายอย่างเดียว เราสามารถมองเห็นด้านบวกก็ได้ คือมองเห็นปัญหาเป็นเครื่องลับสมองทดลองปัญญา ถือคติว่า ***"ว่าวขึ้นสูงเพราะมีลมต้าน คนขึ้นสูงเพราะเผชิญอุปสรรค"*** ความตกต่ำทางเศรษฐกิจเป็นโอกาสที่สอนธรรมะเรื่องความไม่ประมาทและความสามัคคีให้คนไทย

ปลุกใจคนไทยในยามวิกฤต
พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)